

כה' וידבר יהוה אל משה בהר סיני

א ומל' י' עם משה בפורא דסיני

לקמ בדיר

רש"י

(א) פי' מה הוא הדבר וענין שיש במלות שמיטה שרץ דוקא לזומו דזהר סיני, אדרבה, היא מלוא המלויה בשרץ ואינה שייכה רק אחר ערבות מואב, משא"כ מלות התלויות בגוף השייכים גם במדבר (מ"ל): (ב) פי' הקושיא הוא עו"ה: שפשוט היינו אומרים שעד כאן מתחילת פי' ויקרא נאמר בזהל מועד דכתיב ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד, ומכאן התחיל הכתוב לומר דברים שנאמרו דזהר סיני, אבל זה אינו, שכל המלות נאמרו בסיני, שלא אמר הכתוב סוף פי' אמור אלה המלות אשר לזה ה' בזהל מועד כמו שאמר סוף פי' בתיקתי אלה המלות וגו' דזהר סיני (שמשם דרשו חז"ל

(ח) בהר סיני. מה ענין שמיטה אלל הר סיני* א, והלא כל המלות נאמרו מסיני* א, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן (ופרטותיהן) ודקדוקיהן מסיני, כך שנוי בתי"ב (ובצנח"ס קט"ו), ונ"ל שכך פירושה, לפי שלא מלינו שמיטת קרקעות* שגשגית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה* כולן נאמרו מסיני*, וצ"ל הכתוב ולמד כאן על כל דיבור שנדבר למשה (בסיני) שמיטתו היו כולם כללותיהן ש"י י' להר סיני - לענין הר סיני (רמב"ן). * בסיני (רמב"ן). * ופרטותיה - ופירושה.

במגילה שאין הנביא ראוי לדבר מעשה, לפי שתיבת אלה פוסל וממעט כל חוץ ממנו) ופי' תיבת אלה אלה שכל התורה, שא"כ לא ידענו מה בא לפקול ולמעט (ג"א), גם דרשו רז"ל במס' ברכות ה'. מאי דכתיב (שמות ל"ד) עלה אלי ההרה ואתנה לך וגו' לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זו מקרא, והמלוא זו משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה גמרא, מלמד שכולם נתנו לפשה מסיני (ב"ב), ואחר צ"ה ההקדמות הללו שאין ענין בשמיטה שרץ דוקא ליאמר דזהר סיני וגם ידענו שכל המלות נאמרו דזהר סיני, קשה, מה זה שאמר הכתוב דזהר סיני. (ג) אמר תיבת קרקעות, שמיטת כספים מלינו דוקא במשנה תורה צ"י ראה ט"ו, ואמרו ז"ל שצדקו יש גם שמיטת קרקעות מדכתיב דבר השמיטה: (ד) ר"ל מה שידענו שכל המלות נאמרו בסיני נוכל לומר שרק כללותיהן ולא פרטותיהן ודקדוקיהן, לזה אמר הכתוב כאן דזהר סיני, וזה מכריח לומר שגם הפרטים נאמרו שם, שכלל זה אין הכרח, הגם שלא נשנו במשנה תורה, אפשר שרק נכתב כאן ביהוד כל דיני שמיטה אבל לא נאמרו כאן אלא בערבות מואב, וצ"ל דברים ביחד שלא מלינו אורו במשנה תורה וגם כתיב דזהר סיני יתירה מכריח, וכתבה התורה ההכרח דוקא בשמיטה שנלמד ממנו לכל המלות (חוץ ממה שצ"ל מן

אור החיים

(כה) א. בהר סיני וגו'. לרץ לדעת למה הזכיר הר סיני במלוא זו*, והגם שרבותיהו ז"ל אמרו (תורת כהנים) כי ללמד בא שכל המלות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן בסיני, עדיין יש מקום לשאלתינו, למה לא לימד זה אלא במלוא זו בדיוק ולא במלוא ראשונה או אחרונה, ואולי כי ללד שהזכיר מתנת הארץ דכתיב אשר אני נותן דקדק לומר דזהר סיני, לומר כי מתנת הר סיני פירוש מה שקיבלו זו הוא שגמרה המתנה, שעל מנת תורה נתן ה' את הארץ. עוד על פי מאמר הגמרא מסכת עבודה זרה (כ'). ופסקו רמב"ם בפרק ג'

מהלכות זכיה וזה לשונו אסור לתת לעכו"ם מתנת חנם ע"כ ואם כן ישראל קודם שקבלו התורה דינם כעכו"ם* ואחר קבלת תורה יכול ליתן להם, לזה אמר דזהר סיני שצ"ה יוכל לומר אשר אני נותן לכם, וצ"ה יתיישב גם כן למה הוצרך לומר אשר אני נותן כי פשיטא כי הוא הנותן ואין אחרת לטעות בה, ותמלא שבפרשת קדושים (לעיל י"ט כ"ג) אמר כי תצואו אל הארץ ונטעתם וגו' ולא הוצרך לומר בה סימן, אלא שנכתוב למה שכתבנו*, ומעשה יתיישב למה דבר ה' ללמד בניו אצ זה לכל התורה בפרשה (ז"י) ולא בפרשה אחרת:

אור בדיר

(א) הלא כל המלות נאמרו מסיני. (ב) והקב"ה קיים התורה. (ג) להורות לנו שאסור ליתן מתנת חנם אלא למי שיש לו תורה הניתנה בסיני. (ד) שפרשה זו הוכרח לומר ב"אח הארץ, ואגב הודיענו הלכה הנזכר. והגם שכבר היו מלות שאינם נוהגים אלא בשרץ, עכ"ו מאמר שאינו לא ראשונה ולא אחרונה דכוונת קושיתינו הימה שמאחר שצ"ה ללמד כלל גדול לכל המלות הי"ל ללמד זאת בהחלת כל המלות או קיום המלות וזאת אי אפשר שמלוא ראשונה ואחרונה אינם תלויים בשרץ, אין עוד קושיא למה דבר דוקא במלות

דמימר: ב מ ותימר קדון די אנא יתב

ודקדוקיהן וזה לה. לשם ה"י

רק מחמת עלמו במשנה תורה נל ונשנו, שאם מליי אמר "ותורו" וג בסיני, נשנו בזה כדי שיתן כחה למשל משנת בר

ב. דבר וג

בו והפקרת בו האדמה, כגו הללחתו אמר אדם חפלה הפקרת הלומ ישמח בו שיא בענין (פסוק) אמר ואמרת ללד שמלוא זו הא' דבר מל דבר, והב' ה יתחייב עשות ומתנה עמו האדון צ"ה ו אשר אני נות אמר כנגד דו הדבר מתחייב טעם שמיטה. (ה)

שמיטה ויבא - קדושה בבל וקדושה פסח

2

לְאמֹר: בְּדִבְרֵי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי
 נָתַן לָכֶם וְשַׁבְתֶּהּ הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לַיהוָה:

רש"י

לקט בהיר

ודקדוקיהן וחזרו"י וגשנו בערבות מואב: (3) שבת
 לה' לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית (מ"ט):
 הכלל ללמד על הכלל כולו ינא) מכה כ"ש, שאם מלוא שאינה
 נוהגת עמה נאמרה פרטיה בסיני כ"ש השאר, ואת פרשת
 שמיטה לא כתבה התורה בערבות מואב כלל, כדי שידע שלא
 רק מחמת עמנו הוא זבא, אלא גם ללמד על כל התורה, שאם רק על עמנו אינו צריך כל כך, שכן הסתם אם לא מנינו אותו
 במשנה תורה נאמרה בסיני, וממילא נשמע גם להפך שגם אומן מלוא שלא מנינו אותם במשנה תורה כגון שמיטה חזרו
 וגשנו, שאם מנינו שם מלוא שכבר נוהגות כ"ש מלוא התלויות בארץ שזמנם יבא רק עמה ודאי שחזרו וגשנו (מ"ל): (ה)
 אמר "וחזרו" וגשנו, ולא די לומר וגשנו, אפשר שר"ל שאין זה פעם שני שגשנו, אלא חזרו וגשנו, כלומר זה פעם שלישי, ניחנו
 בסיני, נשנו בזהל מועד, וחזרו וגשנו בערבות מואב (מ"ל): (ו) פי' אין חלית השביעה להנאת גופכם או לטובת האדמה
 כדי שיתן כחה אח"כ ביתר שאת, כמו שעושין לפעמים עובדי אדמה, אלא מקודש שנה השביעית לה', ומה שצריך רבינו
 למשל משנת בראשית, ראונו זבא ליישב יתור אומרו תיבת "שבת", ולא די לומר ושבתה הארץ לה', שהכתוב מפרש זבא

אור החיים

ב. דבר וגו' ואמרת וגו'. טעם הכפל, ללד שיש
 במלוא זו ענין מניעת עבודה אדמה,
 והפקרת הפירות העולים מהאילנות ולמחי
 האדמה, כנגד מניעת עבודה האדמה והכנת
 הללחה אמר דבר לשון קושי, כי הוא דבר שאין ראוי
 אדם חפלה בו ללד היוחו מניעת הטוב, וכנגד
 הפקרת הלומח אמר ואמרת, כי הוא דבר שכל אחד
 ישמח בו שיאמר ידו בכל, גם ללד הכבועות שלו
 בענין (פסוק כ"א) ועשה את התבואה לשלש השנים
 אמר ואמרת אמירה המסעדת את הלב. עוד יראה
 ללד שמלוא זו של שביחת הארץ יש בה צ' דברים,
 הא' דבר מלך שלטון שעל עבדיו חיוז לקיים כל
 דבר, והב' הגם שיהיה דבר זה ציון אדם לחצירו
 יתחייב עשותו כפי הדין, כי הנותן מתנה לחצרו
 ומתנה עמו בשעת המתנה תנאו קיים, וכמו כן
 הארון צ"ה בשעת המתנה מתנה תנאים כאומרו
 אשר אני נותן"י) ולא אמר אשר נחתי, אשר על כן
 אמר כנגד דבר מלך שלטון אמר דבר, וכנגד היות
 הדבר מתחייב מהמשפט אמר ואמרת פירוש בלא
 טעם גזירת מלך יקבלו המאמר:

ב. דבר וגו' ואמרת וגו'. צריך לדעת מה היא כוונת
 הכתוב במאמר זה, אם על שנת
 השמיטה הרי הוא אומר בסמוך"י) ובשנה השביעית
 שבת שבתון. חקן נחכוון ה' לומר סמוך לזכרון
 הנתינה להם שיעור לה' בארץ, והוא אומרו אני נותן
 ולא מתנה חלוטה אלא ושבתה וגו' לה', וחזר ופירש
 שיעור שבת זה, אם חודש, אם שנה, בכמה שנים,
 ואמר שש שנים ובשנה השביעית שבת וגו', ומעשה
 אם לא היה אומר הכתוב ושבתה וגו' אלא מה
 שאמר אחר כך ובשנה השביעית לא הויתו יודע
 ששיר ה' לעמנו שנה זו אלא שנתן מתנה חלוטה
 ללמיתות"י) ולא כן הוא. והללחי וראיתי כי אלהים
 חשבה לטובה בסדר מעשה זה, כי אם היה ה' נותן
 הארץ על תנאי"י) בהבטל התנאי תבטל המתנה,
 ובמה שעשה השיר כשישלחו יד בשיר לא מפני זה
 תבטל המתנה אלא עליהם לפרוע כל העולה
 בשיר, והעד הנאמן מה שאמר הכתוב (לקמן כ"ו
 ל"ד) אז תראה הארץ את שבתותיה את אשר לא
 שבתה וגו', ומעשה אין ציטול למחנת הארץ עד
 עולם. עוד נראה טעם סמיכות ושבתה לאשר אני

אור בהיר

שמיטה. (ה) לשון הויה, כלומר עתה בשעת תנאי. (ו) ולמה א"כ להקדמה. (ז) רק שנה לשנות. (ח) פי' הגמיה בכלל

ג **שש שנים תזרע שדה ושש שנים תזמר ברמך ואספת את תבואתה:**
 ד **ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה שדה לא תזרע**

שִׁשְׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשִׁשְׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאֹתֶיהָ:
 וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבַּת שַׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאֶרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע

לקט בהיר

רש"י

כוונתו במאמר לה' כדי שחבין בו את האמת, לזה קראו בשם שנה כמו שקרא את יום השביעי המקודש לה' כמו כן שנה השביעית (ד"ד), ומשנה השנה משאר ימים טובים ומכל מצות המורה בכלל, שהגם של עבודתו ומעשינו וזכרנו המצות שנלוויונו לריץ לעשות בשביל שכן לזה הקב"ה ולא לשם הכלית וכוונה אחרת, אבל יום השבת היום בעצמו מקודש לה', דוגמת ויקחו לי תרומה לי לשמי פי' שיהיה התרומה מקודש לי ולמקדשי ולהשרות שכינתי, וזהו סלקה קושיית הרמב"ן ז"ל על רבינו בטענתו שגם ימים טובים ויוה"כ הם לשם ה' הגם שכתוב בהם יהיה "לכס" שנתון, שנת שנתון הוא "לכס", והוא ז"ל מירץ והארץ, אבל מירוצו אינו רחוק מפ"י רש"י, וכמעט היינו הך, וכן פירש האבן עזרא ז"ל: (ז) יכול מלחפור צורות שימין ומערות ומלחקן את המקוואות ת"ל שדך לא תזרע וברמך לא תזמר (ת"כ), ר"ל אילו לא נאמר רק "ארץ" הייתי

אור החיים

נוחן, על פי דבריהם שאמרו (ב"מ כ"ג.) הן של תלמיד חכם במקום שבו, והחכם אשר ממנו הולאות חכמה הוא ה' אלהים, ולזה כשהוליא מפי עליון אני נוחן אמירתו במקום שבו, או גם כן ללד שמחנה ה' לישראל דין לדיקה יש לה ואמירתה כדי נדר (ר"ה ו'), ולזה תוכף ומיד חוץ כדי דיבור לאומרו אשר אני נוחן אמר ושצחה הארץ וגו', וזולת זה מה שאמר אחר כך ובשנה השביעית וגו' אינו חוץ כדי דיבור למאמר הנתינה"י שהרי הפסיק במאמר שש שנים וגו' ושש שנים וגו':
 ג. **שש שנים וגו'.** נחכוון ליתן עשה על הזריעה וגו' ועל הזמירה של שנה שביעית, כי לאו הבא מכלל עשה"י עשה (פסחים מ"א:), והגם שכתב רמב"ם בהלכות שמיטה (פ"א) כי עשה נשמע מאומרו ושצחה הארץ שבת וגו', אף על פי כן אינו נשמע משם עשה דזריעה ועשה דזמירה"י, או אולי לחייבו צב' עשין, ועיין בפסוק ואספת:

ו**שש שנים תזמר** כפל לומר ושש שנים ולא הספיק לומר שש שנים תזרע שדך ותזמר כרמך, יתבאר על דרך אומרים ז"ל בפרק ה' דשביעית וז"ל צוות שוח שביעית שלהם שנייה וכו', וכתבו הטעם משום שאנו הולכים בהם אחר חניטה וכיון שחנעו בשביעית דינם כפירות שביעית ואסורים בשנה שניה לשביעית, הרי שבאילנות אנו הולכים אחר חניטה וצדגן וצירקות אנו הולכים בהם אחר לקיטה כמו שאמרו בפרק קמא דראש השנה (י"ג:), ואשר על כן הדין ה' ואמר שש שנים של זרעוני שדה בפני עצמן ושש שנים של הכרם בפני עצמן ללד שאין משפטם שוה"י שזה אנו הולכים צו אחר לקיטה וזה אנו הולכים צו אחר חניטה:

ו**ואספת וגו'.** לריץ לדעת למה הוצרך לומר ואספת"י, ואולי שנתכוון לדייק ואספת את תבואתה ולא ספיתיה העולים בשביעית,

אור בהיר

היה על תנאי שיצטוו. (א) וא"כ לא מהני התנאי ודינו שהמעשה קיים גם אם לא מקיימין התנאי, וזמניה זו היפך מבחינה שבדרך הקודם, ולפ"י נתינת הארץ היה דוקא על תנאי. (ב) וכי מצוה יש בזריעת שש שנים. (א) פי' דוקא שש שנים ולא בשביעית. (ב) אלא עשה בכלל על השביעית ולא בפרטות. (ג) ואין שש שנים של זריעה הם שש שנים של זמירה, שאחרים הם. ומי"ש דגן הולכים אחר לקיטה היא לאו דוקא (אלא אחר שלישי) ונקטיה אגב ירקות, והעיקר שצא לומר שאין אנו הולכים צו אחר שנה שעברה שהתחילה למוט כמו באילנות. (ד) וכי מצוה יש בה.

לא תכסח:

לא תזמר. תכסח, דומ שרופה צאט קצירך. אפ

בארץ ישראל צ המזרות חתן י דעת רבינו (מ המשמעות דבר תומור לא תיט לומר ערבים) זמורומיה לפרט חדש (שהיה נ) כבר הוא כרס כי אין שום נפ' פירוש המלה נ לכרות (מ"ל): וקציה: (י) ו בלי זרע, זה מ (ישעי"י"ד א') והענין מפרש

והכוונה צו הבא מכלל שזרעו הארץ שנה אחר ש כ"ט.) זרע שבזה חתן כ ודאי שכתב שחשבות הא הזריעה, וא דייוק שנת: פי כן ואספ הכחשה משו

לא תקבחה: ה' ית פתי דחצדדא לא וברמך לא תזמר: ה' את ספית קצירך

רש"י

לקט בהיר

לא תזמר. שקולצין זמורותיה"י, ותרגומו לא תכסה, ודומה לו (ישעי' לג י"ג) קוליס כסוחיס"י, שרופה בלש' כסוחה (תהי' פ' י"ז): (ה) את ספיה קצירך. אפילו"י לא זרעתה והיא לזחה מן הזרע

אומר שיטות הארץ מכל מיני עבודה, לזה אמר הכתוב פרטים, ואח"כ חזר וכלל שנת שבחון יהיה לארץ, והוא כמו כלל ופרט וכלל אי אחה דין אלא ענין הפרט (מ"ל), אבל מה שאמר הכתוב בפסוק ב' ושנתה "הארץ" שנת לה' אין ענינו לכאן, ששם עשה הכתוב הקדמה שצריך לנהוג שמיטה

בארץ ישראל בכלל, ואין פירושו שתשבות האדמה, אלא שיטתו יושבי הארץ: (ח) להשביח את הגפן, שאם לא יקלון הזמורות חתן כל כחה בלמיחת רוב הענפים ויחמטעו זה הענבים, וזו מן העבודות ואסור לעשותה בשמיטה וביוכל, ונראה דעת רבינו (מדלמר זמורותיה) שחיבת זמור הוא מלשון זמורה, שענף אחד מן הגפן נקרא זמורה, והוא מתיבות המשמשות דבר והפוכו, כמו ודענו את המזבח (במד' ד' י"ג) שפירושו יטלו מעליו את הדשן לא שיטנו עליו דשן, כלומר לא זמור לא מיטול הזמורות, ואמר שהאונקלוס אינו מפרשו כן שלפי דעתו הוא מלשון כריחה וקצילה, כמו (ישעי' כ"ה ה') לומר ערילים (רא"ם), ואין זה מוכרח, שאפשר שגם כוננת רבינו לפרש כמו האונקלוס שהוא מלשון כריחה, אלא שאמר זמורותיה לפרש הענין (נח"ם), ויהיה איך שיהיה, רצון רבינו לומר שאין פירושו לא זמור לא טעע זמורות ולא חששה גפן חדש (שיהיה נשמע שאר עבודות מותר לעשות בזרע) שהלא הכתוב אומר "כרמך" לא זמור, הרי שהמדובר מכרס אשר כבר הוא כרס ואותו כרס שיש לך לא זמור (ג"א), אבל לעיל כשאמר הכתוב ושם שנים זמור כרמך לא פירש רבינו כלום, כי אין שום נפ"מ היאך תפרשהו ולא יכול ללמוד טעות, שפשוט הוא שבשש שנים יכול אחת לעשות כל דבר, ואם רצוין לידע פירוש המלה תקח אותו מכאן, שלפי שהכתוב בא לומר שאפילו לזרות הזמורות אסור, הקדים ואמר שבשש שנים יכול אחת לזרות (מ"ל): (ט) כאן ראינו שתרגומו תכסה, אבל עדיין לא ידענו מה זה תכסה, לזה הביא ראיות שפירושו כריחה וקצילה: (י) רצון רבינו כאן לפרש ב' חיצות ספית קצירך, ספית פירושו מה שזמנת מאליו בלי זריעה, והיאך אפשר ללמוד בלי זרע, זה מה שאמר קצירך, וכאילו אמר מן קצירך פי' מנפילת קצירך, וכנראה שהוא מלשון חיבור וטפל ותוספת, כמו (ישעי' י"ד א') ונלוה הגר עליהם ונקפחו על בית יעקב, כלומר תצוה זו נקפח וניתוסף על קצירך של אשתקד (רמב"ן), והענין מפרש רבינו אח"כ במאמרים הבאים, ולפי"ז גירסא הנכונה ברש"י בעת הקציר קרוי ספית, בלי חיבת "הוא" או כמו

אור החיים

והכוונה צוה ליתן עשה על חסיפת ספית, כי לאו הבא מכלל עשה עשה, או יראה להצטיח שהגם שזרעו הארץ שש שנים וכפי עוצה הארץ כשזרעה שנה אחר שנה לא חתן כחה, וכמאמרם ז"ל (ב"ב כ"ט.) זרע שנה אחת ומוצירה שנה אחת וכו', שבזה חתן כחה אבל שנה על שנה ובפרט שש שנים ודאי שהכחש הארץ, ויאמר האומר הנה עוצ מאד שתשבות הארץ באופן אחד בסדר שתתן כחה בשנת הזריעה, ואין לדבר זה גבול שחיה שנה השביעית בדיוק שנת שבחון, לזה אמר שש שנים וגו' ואף על פי כן ואספת את תבואתה"י בגדר הראוי לה בלא הכחשה משנה לשנה, ואין לורך להוציר אותה בשנה

משני השש כי יזו ה' את הכרחה בארץ הקדושה, ואולי כי לזה גם כן נכתוב באמרו דבר ואמרת, דבר כפשטוה"י, ואמרת כי אדרבה מתנה עובה אני נוהג להם שיזרעו השדה וכו' שש שנים זה אחר זה ולא תכחש הארץ מתח כחה בשנה מצלי שיצטרכו להוציר זולת שנה השביעית למזות מלך. עוד יתבאר על דרך מה שאמרו בסנהדרין דף כ"ו וז"ל מכרין ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנוגא, וכתבו התוספות ואם תאמר משום ארנוגא תיירו לחרוב בשביעית דאורייתא וי"ל וכו' אי נמי וי"ל דפיקות נפש הוא ששאל ממנו ואין לו וכו' ע"כ, והוא מאמר הכתוב שש שנים וגו' ואספת וגו' פירוש

אור בהיר

(טז) כתיב, ולא אמר את התבואה. (טז) דבר מלך שלטון.

שני
סח
שהו
גיה
מט
קד
ס:
זות
לה,
ז"ל
זוא
זוח
ימי
לח
נור
ה'
זו,
זה
ית
ית
יס
זש
יס
יס
זנו
זר
נר
זת
ת,
נה
לא
ס.
נה

לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ: ויהיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך

תחצר וית ענבי שקך לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא: ויהיה שמטת ארעא לבון למיכל לך ולעבדך

לקט בהיר

רש"י

שגם הרמזין ו"ל ברש"י והוא קרוי ספיח בוא"ו, וקודם שהתחיל לפרש פירוש המלות הוסיף תיבת "אפילו" (הגם שאין לו שייכות עם פ"י המלות) כדי שלא לטעות באחד מבי דרכים, לפי שהכתוב אומר בי דברים א' שאסור לקצור הספיח, ב' שצדק הפקר מותר לקצור כלקמן, לזה אל מטעה לומר שאם אינו ספיח אלא אתה זרעמ אותה מותר לקצור, או מטעה להפך שאם אתה עברת זרעמ אסור לקצור אפילו צדק הפקר ואין לו תקנה, לא כן הוא, אלא אפילו ספיח אסור לקצור כדרך בעל הבית, וצדק הפקר מותר בכל אופן (ג"א): יא) שאין לומר שהקצירה צעממה אסור (חוץ ממה שאין הקצירה עבודה בשדה) שהלא הכתוב אומר

שכל זה צעת הקציר* (הוא) קרוי ספיח: לא תקצור. להיות מחזיק בו"ו) כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל (מ"ס): נזירך. שהזרת והפרשת"ו בני אדם מהם ולא הפקרתם*: לא תבצר. אותם איך צולר אלא מן המופקר (מ"ס): ויהיתה שבת הארץ וגו', אע"פ שאסרתים עליך"ו) לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, אלא שלא תהוג זהם כבעל הבית, אלא הכל יהיו שוים זה, אתה ושכירך וחושבך (מ"ס): שבת הארץ לכם לאכלה. מן השבות"ו) אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור (מ"ס): לך

שינוי נוסחאות • בשעת הקציר וחזו רמב"ן • החפזר

בפירוש והיתה שנת הארץ לכם לאכלה, ואיך יאכל אותה אם לא ע"י קצירה, גם אין לומר שהגטילה אסור בכל אופן (אפילו צדק הפקר) אלא צריך לאכלה במקומה, שא"כ היל"ל לא תקח או לא תאסוף וכדומה, אלא ודאי פירושו שאסור לקצור כדרך סתם קצירה כמו בעל הבית הקוצר כדי לעשות בו כרצונו ואין רשות לשום אחר ליגע בו, אבל אם יודע אתה שאיך בעל הבית יותר משאר אדם אלא כל דכפין ימי ויאכל או מותר לך לקצור וליטול ולאסוף (עד זמן הביעור), ועוד יומר מפורש הענין במאמר הסמוך אלל ענבים, אך אין צריך להביא ראיה מענבים לתבואה, שדי בהוכחה שאמרנו: יב) אין הפ"י שהזרת והפרשת כבר, ולומר שאם קודם הצצירה סגר דלתות הכרם שוב אין לו ענה ואסור לצבור, לא כן הוא, שהקפידה דוקא עתה בשעת הצצירה ומכאן ואילך אסור לסגור ולהפרישו מבני אדם, או להפך שאם הנזיר והפריש בני אדם ממנו אסור לצבור ואסור לקיימו צביתו וברשותו כל זמן שאינו מפקירו, וכן מה שאמר רבינו דביבור הסמוך אלא מן "המופקר" פירושו עתה צריך להיות מופקר (ויש גורסים מן ההפקר), וכל זה הוא דעת חכמים צמ"כ אבל ר' עקיבא פליג וסובר שכל אופן אסור לקצור ולצבור אפילו דרך הפקר (רא"ם): יג) דביבור הסמוך מפרש רבינו פ"י תיבת שבת, וכאן מפרש הענין, שזה הכתוב לבי דברים, להחיר פירות שביעית, שלא תאמר הקדש הוא ואסור באכילה ונהגה, גם בל לאסור אם מחזיק בם ואינו מפקידם לעניים ולצדקנות וגו', ולראיה והוכחה שפשטיות הכתובים מוכיחים כחכמים ולא כר' עקיבא וכנ"ל (רא"ם), ולעיל אשמעינן הכתוב שאם הפרשת אותה מבני אדם אסור לקצור ולקיים ברשותך, וכאן אשמעינן באומרנו תיבת "שבת" שגם באכילה אינו מותר רק אם הוא הפקר (ג"א): יד) תיבת שבת הוא מלשון שבות, ופירושו בכל מקום ענין ביטול

אור החיים

אימתי אין אני מחיר לך אלא שש ולא שצט ואספת כשאתה זרע לאסוף לעצמך אבל לארנונה לתת למושל זרעו אפילו בשביעית כדברי ר' ינאי: ו. והיתה שבת וגו' פ"י פירוש שלא תאמר שיהיה משפט כשאר שולחן הגזובה שהכניס

אור בהיר

יז) פשיטא שמתר באכילה אם לא אמר שאסור, ועיין רש"י. יח) הלא אין בכלל אלא מה שצפרט.

ולעבדך ולא אצוינו עמך, ת"ל לך ולעצ ושפחות אגור ולתושבך. ו ולחיה. אם שמונותיה על לחיה, כל זמ לבהמתך מן לבהמתך מן שנים. שנים רגופות שנים שצט פי שינוי נוסחאות • מכו מחיבת לנס שיי לנס לנס ולא לו פיר להאכיל לו פיר הביעור ולא עש ליום או לשבוע, שמוחר לו לאכו ואמתך (בח"י), היא צעממה הו שאם אין אתה שאמר ולחיה ו) בהמתך אתך צ מאלכל בהמה ש" כ"ב: ח"ל חזו נקראת שבת די שבת, כמו שצט ששבות שנים שצט פעמים, ל די להכתוב לומ יעבוד את האז פעמים ודי, ול

וְלַעֲבֹדָךְ וְלִאֲמֹתָךְ וְלִשְׂכִירֶיךָ וְלִתְוֹשְׁבֶיךָ
 הַנָּגִירִים עִמָּךְ: וְלִבְהֵמָתֶךָ וְלִחֵיהָ אֲשֶׁר
 בְּאַרְצֶךָ תִּהְיֶה כָּל־הַבּוֹאֲתָהּ לֶאֱכֹל: ס
 ז וְסִפְרָתָ לָךְ שִׁבְעַת שָׁבָת שָׁנִים

קא
יהו
ארעא
עבדך

לא :
אלא
שתי
אוחס
עבת
זכילה
כצעל
ושבך
ותי
לך :

אפילו
לקזור
צעל
פורש
הפי
פידא
ממנו
זקרי
שכל
ענין
ק צס
"ס)
זבח
יטול

ליום
אס
ארץ
זה
דרך

רש"י

לקט בהר

ולעבדך ולאמתך. לפי שנאמר (שמות כ"ג י"א) ואכלו
 חציוני עמך, יפול יהיו חסורים צאכלה לעשירים,
 ח"ל לך ולעבדך ולאמתך^י, הרי צעלים ועבדים
 ושפחות אמורים כאן (ח"ג = שביעית ט"ו ח"ג): ולשכירך
 ולתושבך. אף הנכרים^י (ח"פ: ז) ולבהמתך
 ולחיה. אס חיה אוכלת צהמה לא כל שכן
 שמונחיה עליך^י, מה ח"ל ולבהמתך, מקיש צהמה
 לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה^י האכל
 לבהמתך מן הבית*, פלה לחיה מן השדה פלה
 לבהמתך מן הבית (ח"כ - שביעית ו"ג): שבתת
 שנים. שמיטות^י שנים (אונק), יכול יעשה שבע
 שנים רלופות שמטה ויעשה יוצל אחריהם, ח"ל שבע
 שנים שבע פעמים, הוי אומר כל שמיטה ושמיטה

שינוי וטחאות י ממה שאספת אל חבית.

מחיבת לבס שיכול לטעות בו, וכל תירוץ של הח"כ ורש"י מדכתיב ביחד וד"ל (מ"ל), וזכ"כ אמרו עוד ח"כ למה נאמר
 לבס לבס ולא לחתרים, פי סתם גוי שאינו שכיר ומושב אלל ישראל אין אהה צריך להפקיר לו (ויש מפרשים הכוונה שאסור
 להאכיל לו פירות שמיטה מפני קדושה), ואמרו עוד זכ"כ ח"כ למה נאמר ואכלו חציוני עמך, העניינים אוכלים אחר
 הבעור ולא עשירים דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר וכו' ד"א וכו' עכ"ל: (טז) פי שכיר ומושב העובד אללך, שכיר הנשכר
 ליום או לשבוע, מושב שנשכר צממדות וקבל עליו שבע מלות בני נח, צריך אהה להפקיר פירות שמיטה גם לו (או פירושו
 שמותר לו לאכול מפירות שביעית) הגם שהוא גוי, שאס לא תאמר כן אלל שכיר ומושב ישראל הרי נכלל בחומרם עבדך
 ואמתך (נח"י), גם נכללים בחציוני עמך (דע"י): (יז) פי החיה אינה סומכת על מאכל בני אדם, ואין לה צעלים אלל
 היא צעמה הולכת ומנקשת מאכלה ואעפ"כ צריך אהה להפקיר לה ומותר אהה להאכיל לה פירות שמיטה, כ"ש צהמה
 שאס אין אהה נותן לה אין לה, ודאי שצריך אהה להפקיר אללה ומותר אהה להאכיל לה ולמה להכתוב לומר ולבהמתך אחר
 שאמר ולחיה (רא"ם): (יח) פי כל משך הקיץ שעשב וירק מזויין לחיה צהרים וביערות יכול אהה לאסוף ולאזור מאכל
 צהמתך אהך צבית, אלל צומן החורף (אחר הגשם הראשון צמרשון) שאין מאכל צהמה צשדה, חייב אהה לצער לחון כל
 מאכל צהמה שיש אהך מן השנה השביעית ואסור לך להאכיל לבהמתך מן המשומר (רמב"ן), וכן פירש רש"י צפסחים דף
 כ"ב: ח"ל זהו ציעורן שמתקירן צמקום דריסת חיה וצהמה עכ"ל: (יט) כבר ידענו ששנה השביעי דהיינו שנת השמיטה
 נקראת שנת דכתיב שנת לה, וכן כתיב לקמן (כ"ו ל"ד) או תרצה הארץ את שנתמיה, גם שבע שנים ציחד יוכל להקראות
 שנת, כמו שבעה ימים פעמים נקרא שבע פעמים נקרא שנת, וכן מצינו צלשון ח"ל שבע אחד על ז' שנים, לזה אמר רבינו
 ששבתות שנים האמור כאן אין פירושו שבע שבעות שנים אלל שבע שמיטות, והכרחו הוא מדאמר הכתוב ח"כ שבע שנים
 שבע פעמים, ח"כ אין לומר שאמר הכתוב דבר אחד צ' פעמים ודאי שהראשון פירושו שמיטה, ולזה גמר אומר רש"י אלל
 די להכתוב לומר שבע שנתות שנים שפירושו שבע שמיטות וכול לטעות שיעשה שבע שמיטות הללו זה אחר זה, דהיינו לא
 יעבוד את האדמה שבע שנים רלופות או סדר אחר ח"ל ז' שנים ז' פעמים (רא"ם), וח"כ יאמר הכתוב ז' שנים ז'
 פעמים ודי, ולמה לרישא דקרא, אין קושיא, שהכוונה שצריך הצ"ד למנות ולספור ז' שמיטות דוקא, וח"כ אמר הכתוב

שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי
 שִׁבְעַת שָׁבָתֹת הַשָּׁנִים תִּשַׁע וְאַרְבָּעִים
 שָׁנָה: וְהֶעֱבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ
 הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים
 תִּעְבְּרֵוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: וְקִדְשְׁתֶּם ←

ויהיו לך ימי שבע שמיני דשני
 ארבעין ותשע שנין: ותעבר
 שופר יבבא בקרא שביעאה
 בעשרא לקרא ביומא דכפוריא
 תעברון שופרא בקרא ארעבון:
 ותקדשון ית שנת חמשין שנין

ותקרון
 יתבבא
 ותתובבון
 קורעיתו
 שנת חו
 תורעון

לקב בהיר

רש"י

בזמנה (ח"ס): והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך
 שאנטי"פ שלח עשית שמיטות עשה יוצל לסוף מ"ט
 שנה (ח"ס), ופשוטו של מקרא יעלה* לך חשבון
 שנות השמיטות למספר מ"ט (ט) והעברת.
 לשון (שמה ל"ה) ויעברו קול במחנה, לשון הכרזה (כ)
 (ח"ס ל"ד): ביום הכפורים. ממשמע שנאמר ביום
 הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש, א"כ למה
 נאמר בעשור לחדש (כ), אלא לומר לך תקיעת עשור*
 לחדש דוחה שנת ככל ארצכס (כ) ואין תקיעת* ר"ה
 דוחה שנת ככל ארצכס אלא בצית דין בלבד (ח"כ - ר"ה
 ל: (י) וקדשתם. בכניסתה (כ) מקדשין אותה
 שינוי נוסחאות יעל. תקיעה בעשור. תרועת ורמב"ן.

שהיו כסדרן (מ"ל): כ פי ולזה אמר הכתוב אז
 פעמים ז' הם מ"ט לומר שיוכל אינו תלוי רק במ"ט שנה,
 ואם יש לך מ"ט שנה בכל אופן שהיו עשה יוצל, ולפי"ז
 מקושר תשע וארבעים שנה למטה שאם יהיה לך מ"ט שנה
 או והעברת שופר (רא"ם), והנה צמ"כ פליגי ר' יהודה
 וחכמים בזמן שאין שמיטה נוהגת (פי' כשיראה אינם על
 אדמתם והם בגולה ועברו שנים בלא שמיטה וקודם היוכל
 בלא בחזרה) אם צריכין לעשות יוצל, אבל אם הייתה השמיטה
 נוהגת אלא שלא עשו אותה בפשיעה ובזדון וקודם היוכל
 עשו חטובה הכל מודים שצריכים לעשות יוצל, ובאופן זה
 מיירי רבינו, וא"כ אחי ככולי עלמא (ב"ב): כא) וא"ת
 פשיטא היא וכי חשבון אחי קרא לאשמעינן, וי"ל משום

שצריך הכתוב לומר וקדשתם את שנת החמשים שנה צריך להקדים ולומר שעתה בשנת מ"ט קיימין כדי שתדע שהשנה
 שאחריו הוא שנת החמשים המדובר, שאל"כ נוכל לטעות שאחר שבע שנות שנים יתחיל למנות מתחלה ויעשה יוצל בשנת
 החמשים (ג"א), עוד י"ל דאשמעינן שהשמיטות הם מנחות ולא שיתחיל למנות שבע שנים השנייה מן השמיטה עלמה ויהיה
 שנה שאחר השמיטה שנה השנייה ובסך הכל יהיה מ"ג שנים ויעשה יוצל בשנת מ"ד (לבוש): כב) פי' יעבר את הקול
 ולא את השופר, וכמו ההכרזה נמשך ועובר למרחוק כן קול השופר, ומה שאמר הכתוב בלשון זה, דרשו בו צגמ' דרך
 העברתו למעוטי הפכו ותקע בו (רש"י), ועוד דרושים: כג) וא"ת למה לא דרשו חו"ל להפך, ממשמע שנאמר בעשור
 לחדש ויהיה מיותר ביום הכפורים, הלא בכתוב כתיב קודם בעשור לחדש, וי"ל שא"כ היה להם לדרוש ולמעט באופן זה:
 דוקא תקיעת יוה"כ ולא תקיעת בא' לחדש, שהרי ר"ה אינו מוזכר בקרא לתקוע בו רק באחד לחדש, וזה אינו נכון למעט א'
 בחדש מיוה"כ, משא"כ למעט א' בחדש מעשרה בחדש (רא"ם), ועוד שנת"כ דרשינן "ביום הכפורים שצריך לתקוע דוקא
 ביום ולא בלילה, א"כ בעשור לחדש הוא המיותר, עוד אפשר שצורך יש להזכיר יוה"כ דוקא, כי בעשור שהוא מכפר זה גורם
 התקיעות, והראיה שאין תוקעים בתחלת השנה הגם שהשנה קודם מתחילתה רק מממתיים עד יוה"כ, ויש סוד בדבר
 והמשכיל יבין (מ"ל): כד) כי דבר אחד הגאמר צ' פעמים למעט צל לומר דוקא זאת ולא אחרת כיוצא בו, ואין לנו שום
 תקיעת שופר אחרת שנוכל למעטו רק של ר"ה, ואין למעט באופן אחר חוץ כשחל בשבת, אבל דע שאין זה דרוש גמור, כי
 תקיעת שופר חכמה היא ולא מלאכה, ואין בו איסור תורה אפילו שלא בשעת מנוח, אלא חו"ל לאו צורך לגזור גזירה בשבת
 חוץ מן המקדש, ובפסוק זה מלאו מקום לסמוך גזירתם: כה) זה לשון הגמ' בר"ה: וקדשתם את שנת החמשים שנה מה
 מ"ל (מכיון שאמר שבע שנות שנים והעברת שופר תרועה בחדש השביעי יודע אני שהוא שנת החמשים - רש"י), לפי
 שנאמר ביום הכפורים יכול לא תהא מתקדשת אלא מיוה"כ ואילך מ"ל וקדשתם את שנת החמשים מלמד שמתקדשת והולכת
 מתחלתה מאן אמר ר' ישמעאל צנו של ר' יוחנן בן ברוקה מר"ה ועד יוה"כ לא היו עבדים נפטרים לנתיבם (דכתיב
 תעבירו שופר והדר וקראתם דרוז - רש"י) ולא משמעדין לאדוניהן (דכתיב את שנת החמשים - רש"י) אלא חולקין
 ושומין וכו' כיון שהגיע יוה"כ תקעו צ"ד בשופר נפטרו עבדים וכו' עכ"ל:

בצ"ד ו
 וקראת
 צין שלח
 לשון דו
 מדינה י
 ברשות ו
 מובדלת
 שמה, ו
 איש אי
 קדושין ט'
 את הכר
 החמשי

ומוביל סג
 דירה אלל
 ארעי, כג
 חפשי נקו
 כאן אין ל
 כי חבט י
 לענין שח
 מורעו וגו
 שלימים ל
 שהבין בע
 אלא שרבי
 לחזור, ו
 משפחתו
 אי במכרו
 היוכל שה
 נוהג בלש
 מ"ב) והו
 מפסוק ו

אונקלוס

ויקרא כה בהר תכר

את שנת החמישים שנה וקראתם דרוור בארץ לכלי ישוביה יובל הוא תהיה לכם ושבבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו: יובל הוא שנת החמישים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיהיה

ותקרון חרותא בארעא קבל יתבקה יובלא היא תהי לבון ותתובון גבר לאחסנתה וגבר קורעיתה תתובון: יא יובלא היא שנת חמשין שנין תהי לבון קא תזרעון ולא תקצרון ית פתהא

מין רשנין ט ותעבר שביעה דכפורה ארעבון: שנין שנין

מגיד לך אף מ"ע לך חשבון זעברת. הכרה מר ביום ז"כ למה ז עשור * ח * ר"ה (ח"כ - ר"ה ין אחת

ע שהשנה וכל בשנת זה ויהיה את הקול גמ' דרך ר בעשור אופן זה: למעט א' וע דוקא זה גורם וד בדבר לנו שום מור; כי ה בשבת שנה מה י', לפי והולכת (דכמיז אולקין

לקט בהיר

רש"י

בו) מאחר דאמרן שתקיעת שופר וקילוח עזדים ומזרח השדות לא היה עד יוה"כ, א"כ לא נשאל לומר וקדשתם רק צפה ובהכרח, שכמו שקידוש החדש ב"ד חלו כ"כ השנה אינה מקודשת עד שיאמרו ב"ד מקודשת השנה: (כז) הוסיף רבינו תיבת "לעבדים" החסר והמוזן מעלמו, שאין דרוור וחופש שייך רק באלה שיואל מעבדות לחירות (רא"ם), ואמר בין נרצע ובין וכו', שכן הוא האמת, אבל לא מכאן לנו למדנוהו, אלא לקמן מאמרו ואיש אל משפחתו תשובו עיי"ש, שאם רק פסוק זה היינו אומרים לקרות דרוור בשנת החמישים עלמו, ואח"כ ישוב לאדונו לעבודתו, כמו שמשמע פירושו הפשוט של ועבדו לעולם הנאמר בפ' משפטים לעולם ממש (מהר"א): (כח) פירש"י מי שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה עכ"ל, ובגמ' מסיים ומזיל סחורה בכל מדינה, ונראה פירושו (ע"פ רש"י) שתיבת דרוור הוא מלשון דירה, שהיושב במקום אחד אין מעונו נקרא דירה אלא או ביתו או בית אדונו או בית הסוחר וכדומה, והיושב בדירה שייך לומר על בית מלון מה שבאר לו לישב שם דרך ארעי, כגון סוחר שבכל מקום שצא שם יושב ולן בדירה, מדייר צי דיירא פירושו בלשון עברי דר בדירה, לזה עמד שנעשה חפשי נקרא דרוור שמענה יכול לדור בדירה: (כט) ר"ל הגם שבאר מקומות תיבת יובל פירושה איל או שופר של איל, כאן אין לומר כן, כי מה עעם לומר שופר תהיה לכם, אלא השנה קבלה שם זה, וצוה מובן מה שאמר הכתוב יובל תהיה לכם, כי תיבת יובל מושך אחר עמו וכאילו כתוב צ' פעמים יובל היא שנת החמישים שנה ולא היה יובל לזה תהיה לכם יובל לענין שחשבו איש לביתו ולאחוזתו, וכן בפסוק הסמוך יובל היא שנת החמישים שנה ולא היה נחשב אלכס יובל לענין שלא חזרעו וגו' וכן בפסוק י"ג (בא"י), והנפ"מ מה שמה, שאם חקנה עבד עד היובל דע שלא קניא אותו על חמישים שנה שלימים אלא עד שתגיע שנה אשר יובל שמה (לבוש): (ל) אין הכתוב לר"ך קירוס, ואין כוונת רבינו לתקן הלשון (כמו שהבין בעל ש"ת), אלא הכתוב אמר האמת שאין השדות חורים, שאין להם רגלים לילך ולחזור, הבעלים חורים ולא השדות, אלא שרבינו מפרש המכוון, שאין הענין שהבעלים חורים מארץ מרחקים שהיו בגולה, ואין הכתוב מצוה שר"ך דוקא הבעל לחזור, ומצוה יש בו, אלא כל שדה שיצא מרשות בעליה עמה חזרה לרשותו (רא"ם): (לא) בקידושין ח"ל: ואיש אל משפחתו תשובו צמה הכתוב מדבר אי במוכר עלמו הרי כבר אמור (עד שנת היובל יעבוד עמך (לקמן פסוק מ') - רש"י) אי במכרוהו ב"ד הרי כבר אמור (ושם אל משפחתו (שם) - רש"י) הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע שמים ושלש שנים לפני היובל שהיובל מוליאו, מאי משמע (שהכתוב מדבר בנרצע) אמר רבא בר שילא אמר קרא "איש" אחיה דבר הנוהג באיש ואין נוהג באשה הוי אמור וזו ליעה עכ"ל הגמ', שהיה סברא לקנות אותו על שאמר לא אלא חפשי ועבר על כי עבדי הם (פסוק מ"ב) והוא קונה אדון לעלמו חנם (רש"י), ועיין בש"ת מה שכתב בעי"ל ודבריו ז"ע דהיא נגד הגמרא הג"ל, וקושייתו מפסוק וקראתם דרוור כבר חירצנו במקומו צמם בעל חרומת הדשן עיי"ש: (לב) פי' כל ההקדמה הזאת מיותר שהרי כבר

ב"ד (ואומרים) מקודשת השנה (ר"ה כ"ד): וקראתם דרוור. לעבדים (עבריים), בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר, א"ר יהודה מהו לשון דרוור, כמדוייר צי דיירא, (ומסחר בכל מדינה) שדר בכל מקום שהוא רוצה, ואינו צרשות אחרים (ח"כ - ר"ה ע): יובל הוא. שנה זאת מובדלת משאר שנים בנקיבת שם (שם) לה לצדה, ומה שמה, יובל שמה, על שם תקיעת שופר: ושבבתם איש אל אחוזתו. שהשדות חרות (לבעליהן (ח"כ - קידושין ע"ג): ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע (שם - שם): (יא) יובל הוא שנת החמישים שנה. מה ת"ל (ל), לפי שנאמר וקדשתם

וְלֹא תִבְעְרוּ אֶת־נִזְרֵיהֶּ: יֵבֵי יוֹבֵל
 הוּא קִדְשׁ תְּהִיָּה לָכֶם מִן־הַשְּׂדֵה
 תֹאכְלוּ אֶת־תְּבוֹאָתָהּ: יֵבֵי בְשַׁנַּת הַיּוֹבֵל
 הַזֹּאת תֵּשְׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ: שְׁנֵי

וְיָא תְקַטְפוּן ית שְׂבָקְהָא: יב אַרְי
 יוֹבְקָא הוּא קוֹדְשָׁא תְהִי קָבוֹן מִן
 תְקַלָּא תִיבְלִין ית עַלְלָתָהּ:
 יג בְּשַׁתָּא דְיוֹבְקָא הָדָא תְתוּבוּן

לקט בהיר

רש"י

וגו' כדאיתא בר"ה (מ.) ובת"כ(ל): את נזריה. את
 הענבים המשומרים(י), אבל בולר אתה מן*
 המופקרים, כשם שנאמר בשביעית כך נאמר
 ביובל (מ"ט), נמלאו שתי שנים קדושות כמוכות זו
 לזו(י), שנת מ"ט שמיטה ושנת החמישים ויובל:
 (יב) קדש תהיה לכם. תופסת דמיה כהקדש(י),
 יכול תלא היא לחולין, ת"ל תהיה(י), בהוייתה תהא
 (מ"ז - סוכה מ"ג): מן השרדה תאכלו. על ידי השדה(י)
 אתה אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה
 אחת* לריך לצער מן הבית, כשם שנאמר בשביעית
 (כך נאמר ביובל) (מ"ט): (יג) תשובו איש אל
 אהוזתו. והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחוזתו,
 שנינו נוטאות * את. * עירך אחת.

אמר בפסוק הקודם יובל היא תהיה לכם והיה לו להחמיל
 פסוק זה אל חורעו וגו': (לג) ותוכן דבריהם ז"ל
 דמדכתיב לעיל וקדשתם את שנת החמשים שנה שלמים
 משש שהשנה קדש מתחילתה מר"ה הגם שאין מוקעין
 ומשלחין העבדים עד יוה"כ, הרי שמוסיפין מחול לקדש,
 סד"א שגם כסופו מוסיפין ויהיה נמשך היובל עד יוה"כ של
 שנת נ"א, לזה אמר הכתוב עוד הפעם שנת החמשים שנה
 למעט דוקא חמשים ולא חמשים ואחת: (לד) כבר אמר
 רש"י זאת לעיל אבל שמיטה זאת ענבי זיורך לא תנזור,
 ואמרה כאן פעם שני, ולא עשה כן על ולא תקצרו את
 ספיחיה אלא סמך על מה שכבר פירשה אלא שמיטה, כדי
 שלא תפרש בה פירוש זה, כי בשלמא לעיל דכתיב "זיורך"
 בכ"ף פירושו שחתה הנורת והפרשת, אבל כאן דכתיב זיוריה
 פי זיור של שנת החמשים, א"כ תאמר שאפילו בעליה לא הפרישו בני אדם מהם גם כן אסור לנזור, לזה גמר אומר כשם
 שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל פי שיש הם ממש בשאר הלכות ושנים גם בדבר זה, אלא פירוש הכינוי של זיורה מה
 שהנורת אחת והפרשת מפירות של שנת החמשים, ואין אתה לריך להפקיר פירות שיש לך משנת מ"ח או מ"ו, ומה שהוסיף
 רבינו לומר תיבט "ענבים" פשוט הוא שזה פירוש "תנזור", כי תלישת התבואה מן המחובר נקרא קציר, וזויתים נקרא
 מסיקה ובענבים בלירה, וכל זה פשוט הוא, וגם כן הוא בכמה מפרשים, ובש"ח הקשה קושיא זו למה לרש"י לפרש דבר זה
 פעם ב' ותיורך וז"ל פי שכתוב ביובל לא תנזור את זיורה סתם ואיכא למימר (פי' לטעות) דלמא שאר פירות ולא ענבים לכך
 פי' רש"י כשם וכו' דהתם גבי שמיטה נמי נאמר ואת ענבי זיורך לא תנזור וה"כ כתיב ואת זיורה (כלומר ג"ש היא זיורה
 זיורך) והתם קאי על ענבים דכתיב שם בהדיא ואת ענבי זיורך ה"כ קאי על ענבים עכ"ל, ועמו הסליחה לא ידענא מאי
 קאמר דהכא נמי אע"ג דלא כתיבי ענבים בהדיא מ"מ לשון בלירה שייך רק בענבים ועוד דע"כ ענבים לאו דוקא דה"ה בכל
 פירות (מ"ל): (לה) אמר זאת, לפי שעמיד לפרש בפסוק כ"ב שפעמים לריכה השנה השיית לעשות תבואה לד' שנים,
 והוא שנת מ"ח, לזה הקדים ואמר כאן ששנת מ"ט ושנת חמשים כמוכות ואין היתר לזרוע ולקצור ביניהם (נח"י): (לו)
 פי קדשי בדק הבית שאין להם קדושת הגוף ויכלו להפדות, דהיינו אם החליף והמיר ממון חולין או שום דבר השהו ממון
 בקדשי דמים תופס דבר חולין זה את קדושתו ונעשה ממון הקדש ומועלין בו, כמו כן פירות שמיטה או יובל נתפסו דמיה
 בקדושת שביעית (מדקראו הכתוב קדש) ובשעת הביעור לריך לפנות ולצער את דבר הנחפס כאילו היה גדל בשמיטה, יכול
 שחדמה לגמרי להקדש, וכמו שהקדש אחר הפדיון נעשה חולין גמור כמו כן פירות שמיטה עצמו יהיו נעשים חולין כאילו
 גדלו בשנה פשוטה ולא יהיו לריכים ביעור ת"ל וכו': (לז) כן הוא בגמ' סוכה, ולא כן הוא בת"כ, אלא ת"ל "היא" הרי
 היא בקדושתה, ונראה שאין מדרשים חלוקים, ולא פליגי, ותרויהו לריכא צין תיבת היא וצין תיבת תהיה, שמתעבת תהיה
 לרשינן כמו שהביא רבינו כאן בהזוייתה תהא שפירות שמיטה עצמן לעולם קדש, ומתיבת היא ממעטינן שדוקא הם עצמם
 נשארים תמיד בקדושתן אבל אם חזר והחליף את הדמים בדבר אחר האחרון קדוש והדמים ילאו מקדושתן, וכן לעולם
 האחרון באיסור והשאר בהיתר כדאיתא בת"כ ובגמ' (מ"ל): (לח) אין פירושו ממש מן השדה שכל פעם שירצה לאכול
 לריך להביא דוקא מן השדה, שהרי כבר הוכחנו מן הכתובים בשמיטה שצריך הפקר מותר לאסוף ולאזור צבית, אלא פירושו

גבר קאחסנתה
 חלה לרבות הכ
 שחזרת לאציו ב
 לפי פשוטו כמשנ
 כשחתה מוכר מו

יובל משמיטה לא ל
 דקרא, על זה די לנו
 לקמן פסוק כ"ה ו
 הגואל ואם רצונו לו
 האב המוכר וישאר
 מת"כ אות בלות, ו
 הוא לפנינו בילקוט
 חזרת לאציו, והוא
 לפנינו: (מ) שכל
 הפסוק מיותר, שא
 רבים א"כ כבר יש
 עבר הקונה על אל
 אמר בלשון הרגיל
 והדרוש בפעם אחד

שאמרו (ספרי)
 שאמר הכתוב ו
 וגו' לזה קדם
 שאין גדר לאה
 יד. וכי חמכ
 מנין
 או קנה מיד או
 ואין אונאה לכ
 הקשו מפסוק ו
 ידו ממש ושאיני
 ונלמוד משם
 שתיבת ידו משנ
 להיות נשמע גו
 יט) קודם כך, א
 ליד. (כא) אלמ

ט"ז) נידון בפסח על התבואה, והטעם יש לומר שישאל זכו לכך משום דכתיב (ירמי' ב') לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, ולא השגיחו מאין יהיו להם מזונות במדבר אלא סמכו על הש"י ועליו השליכו ייבם, ע"כ לעומת זה בזמן הזה זוכין או להשפעת מזונות מהש"ית למעלה מסדר הטבע כמו אז שזכו למן לחם מן השמים בשבועות זוכין לשפע חיים כמו אז שזכו למ"ת שהיא חיים, וזהו שבעצרת על פירות האילן, ורמזו יש בו כי האדם עץ השדה ממנו תאכל אותו לא תכרות. בסוכות זוכין לשפע בני, כי סוכות דוגמת המקדש ועליו נרמז הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך, זה סוכות זמן שמחנתו, וברש"י (שה"ש א' ט"ז) בפסוק אף ערשנו רעננה המקדש קרוי מטה שנאמר ביואש בחדר המטות אשר בבית ה' על שהם פריין ורביין של ישראל, וזהו ובחג נידונין על המים, רומז למיין דוכריין ומיין נוקביין, וידוע מענין שמ"ע והדברים עתיקין, ולעומת שלשתן הוא שבת כמ"ש מהר"ל ששבת הוא כשלשתן יחד, וע"כ זוכין בו נמי לבני חיי ומוזני, בני הם בני שבתא כבוה"ק, וידוע הרמז בדברי האר"י לבר"ת בני ישראל את השבת, ובאבן עזרא ששבת מוסיף כח בתולדות, חיי כמו שאנו אומרים טועמי חיים זכו, וידוע ששבת הוא קודש שהוא בחכמה וכתוב (קהלת ז') החכמה תחיי בעלי, מוזני שמיני שתא יומין מתברכין: ולפי האמור יש ליתן הטעם על סמיכת פרשיות גרות ולחם הפנים לפרשת שבת ומועדים, שכולם מרמזים לשפע בני חיי ומוזני.

פרשת בהר

שנת תר"ע

76 להבין ענין שמיטין ויובלות, מפורש בוה"ק שמיטה היא כניי ויובל היא בינה. ונקדים מה שפירש כ"ק אבי אדומ"ר זצלה"ה הכ"מ דברי המדרש (שמ"ר פ' מ"ח) כתיב המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא וכתוב לכלם שמות יקרא כו', כשהקב"ה מבקש לקרותם כאחד הוא קורא לכלם שם אחד

ומזבח הקטורת שאינו נזכר בכאן יש לומר שנכלל עם הגרות, כאמרם ז"ל (פסחים נ"ט.) בעידן הדלקה תהא מיקטר קטורת והוא בחשאי ע"כ לא נזכר אלא נרמז בחשאי: והנה לחם הפנים לא נעשה בו דבר אלא בשבת, כי באשר ממנו שובע ועושר יוצא לעולם כמ"ש הרמב"ן שרומז לשלחן מלכים צריך שמירה יתירה מכחות חיצוניים שלא יבוא לידי גסות הרוח ובקשת התענוגים והתאוה וכמ"ש (דברים ח') פן תאכל ושבעת וגו', וע"כ לא נעשה בו דבר אלא בשבת זמן סילוק כחות החיצוניים לנוקבא דתהומא רבא, והנה ידוע ששפע הבא בשבת אין בו שום אחיזה לאומה"ע, וכמו גוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין ג"ח סוף ע"ב) כן נמי בענין השפע הבא מן השבת:

ומעתה י"ל דזוהו ענין בן איש מצרי שמפרשה של מעלה יצא, שבאשר נעשה בשבת אין לו ממנו כלום ולגלג ואמר כי נוח שהי' נעשה בכל יום, שאז הי' לו ג"כ משפע זה, וזהו ענין שבא ליטע אהלו בתוך מתנה דן ונדחה משם ויצא מחויב, מזה עצמו הבין שאין לו משפע הנמשך ע"י מעשה שבת כלום, ויש לומר עוד שאעפ"י שנתגייר, מ"מ באשר אז שנדבק בתוך בני חשב שהוא כאחד משבט דן, והי' כעודד בנכסי הגר וכסבור שהן שלו ולא קנה כבש"ס יבמות (נ"ב:) שאינו מתכוין לקנות, כן גם זה לא היתה לו כוונה להתגייר, וגירות צריכה כוונה כאמרם ז"ל (שם מ"ז), אם אמר יודע אני ואיני כדאי מקבלין אותה, א"כ זה גרע מגר דעלמא:

וכשהוא קורא לכא"א בשמו הוא קורא אותו מיכאל גבריאל כו' מנין אף למטה שנא' ראו קרא ה' בשם בצלאל, ע"כ, ואמר הוא זל"ה שיש נרצים מצד הפרט, וזה הוא שקורא לכא"א בשמו, ויש נרצים רק מצד הכלל וזה הוא כשקורא כולם בשם אחד, עכתדה"ק. ביאור הדברים כי להיות האדם נרצה מצד הפרט צריך שיהיו כל רמ"ת אבריו מווכחים

ומקודשים, ואז גם אדם פרטי הוא מתנו שלימה, כמאמר הזוה"ק (ע"ה:) והי' מחנין קדוש אליו אינון שייפי גופא, ואז הוא מוכ לקבל האור האלקי, אבל אם נשאר בו אבו אחד שהוא בלתי מווכך ומקודש הרי הוא פגום, ושכינתא לא שריא באתרא דפגים אבל עוד יש לזה תקנה עכ"פ להיות נרצו מצד הכלל, כי בכל הכלל א"א שלא יצטרך בין כולם, קומה אחת שלימה להיות מעו לשכינה, כי יש לזה מעלה זו ולזה זו, ואפי אנחה אחת טובה אינה נאבדת, אך גם זה להיות נכלל בכלל ישראל בלתי אפשר רי אם הוא אוהב ישראל באמת להיות כמו אב אחד מאברי הכלל, ובוה שכיחא הטעא ודמיון, והבחינה בזה לידע אם הוא באמו לאמיתו, הנה כתיב (איוב ב') עוד בעד עו וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, כמשל הא"י המגין בזרועותיו על ראשו ומרוצה לקב הכאה על ידו למען הציל את ראשו, באשה הו מקור חיותו, וכמו כן אם האדם הוא שפ בעיני עצמו ויודע חסרונו ומכף רגל וע ראש אין בו מתום, וכל חיותו הוא רק מצ הכלל, אז נקל לו למסור את נפשו בעד הכל ולפי"ז איש שמוסר א"ע בעד כלל ישראל היא בחינה טובה שהוא נכלל בכלל ישראל וכנ"י קולטתו, ובוה יש עצה נכונה לכל אי איד לבוא למצות ואהבת לרעך כמוך, שהו כלל גדול בתורה, שבאם יודע אדם הינ את מהות נפשו שאין לו שום חיות רק מצ הכלל, ובאשר חברו גם הוא מכלל ישראל א"כ הרי הוא כאחד מאבריו, ולמשל כאש הצמח לו מכה בידו אף שכל הגוף סוז יסורים מן המכה אינו מואס בה לחתו לגמרי מפני שתקונו של היד אצלו הוא יו על קלקולו באשר הוא משלים את חסרו שסובל ממנה יסורים, וכמו כן יחשוב ז חברו אף שסובל ממנו עולה, התועלת והתיי שיש לו ממנו באשר הוא אחד מאברי הכ הוא יותר מן הקלקול, ואיש כזה אף שא נרצה מצד הפרט הרי הוא נרצה מצד הכי ובאמת שמוזה יוכל לבוא להשלים את כל פר אברי נפשו להיות נרצה אח"כ גם מצד הפר והנה לענין זה באו מצוות שמיטין ויובלו

לומר
ב"ט.
והוא
גי:
אלא
עושר
שלחן
צונים
נגונים
שבעת
ת זמן
רבא.
שום
מיתה
השפע

מצרי
ובאשר
: ואמר
לו ג"כ
בתוך
: עצמו
ה שבת
ה מ"מ
א כאחד
וכסבור
(ג"ב :)
יתה לו
כאמרם
ני כדאי
למא :

א אותו
זנא ראו
א וללה
שקורא
וכלל זה
בתדח"ק.
צה מצד
מוזככים

ומקודשים, ואז גם אדם פרטי הוא מחנה שלימה, כמאמר הוזה"ק (ע"ה:) והי' מהניך קדוש אליו אינון שייפי גופא, ואז הוא מוכן לקבל האור האלקי, אבל אם נשאר בו אבר אחד שהוא בלתי מוזכך ומקודש הרי הוא פגום, ושכינתא לא שריא באתרא דפגים. אבל עוד יש לזה תקנה עכ"פ להיות נרצה מצד הכלל, כי בכל הכלל א"א שלא יצטרף בין כולם קומה אחת שלימה להיות מעון לשכינה, כי יש לזה מעלה זו ולזה זו, ואפי' אנטח אחת טובה אינה נאכדת. אך גם זאת להיות נכלל בכלל ישראל בלתי אפשר רק אם הוא אוהב ישראל באמת להיות כמו אבר אחד מאברי הכלל. ובוזה שכיחא הטעאה ודמיון, והבחינה בזה לידע אם הוא באמת לאמיתו, הנה כתיב (איוב ב') עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, כמשל האיש המגין בנורעותיו על ראשו, ומרוצה לקבל הכאה על ידו למען הציל את ראשו, באשר הוא מקור חיותו. וכמו כן אם האדם הוא שפל בעיני עצמו ויודע חסרונו, ומכף רגל ועד ראש אין בו מתום, וכל חיותו הוא רק מצד הכלל, אז נקל לו למסור את נפשו בעד הכלל, ולפי"ו איש שמוטר א"ע בעד כלל ישראל היא בחינה טובה שהוא נכלל בכלל ישראל וכנ"י קולטתו. ובוזה יש עצה נכונה לכל איש איך לבוא למצות ואהבת לרעך כמוך שהוא כלל גדול בתורה, שבאם יודע אדם היטב את מהות נפשו שאין לו שום חיות רק מצד הכלל, ובאשר חברו גם הוא מכלל ישראל א"כ הרי הוא כאחד מאבריו, ולמשל כאשר תצמח לו מכה בידו אף שכל הגוף סובל יסורים מן המכה אינו מואס בה לחתכה לגמרי מפני שתקונו של היד אצלו הוא יתר על קלקולו באשר הוא משלים את חסרונו שסובל ממנה יסורים, וכמו כן יחשוב את חברו אף שסובל ממנו עולה, התועלת והתיקון שיש לו ממנו באשר הוא אחד מאברי הכלל הוא יותר מן הקלקול, ואיש כזה אף שאינו נרצה מצד הפרט הרי הוא נרצה מצד הכלל, ובאמת שמוזה יוכל לבוא להשלים את כל פרטי אברי נפשו להיות נרצה אח"כ גם מצד הפרט. והנה לענין זה באו מצוות שמיטין ויובלות.

כי שמיטה היא מצד הכלל להיות כולם אחד כמ"ש והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך וגו' שיהי' יד כולם שוה וכל ישראל כאיש אחד חברים, ואז הם מרוצים מצד הכלל. ומצות יובל היא עוד יותר מזה, כי ע"י השמיטין והספירה זוכין ליובל לשוב איש אל אחוזתו. ובוזה"ק (ק"ח:) שהוא איש אל שורש בשמתו, שכל נשמה יש לה שורש מיוחד כמבואר במדרש (שמ"ר פ' מ') עה"פ (איוב ל"ח) איפה היית ביסדי ארץ, וז"ש הוזה"ק שיובל הוא בינה, כי ע"י קישור נשמתו בשרשו מתוספת בה השגה ובינת הלב, וזה הוא איש ואיש לפי מה שהוא וכאמרם ז"ל אין דעתם של בג"א שוות, וע"כ תמצא שכל פרשיות השמיטה נאמרו בלשון יחיד תורע שדך וגו' ואיתא בוזה"ק שכ"מ שנאמר בלשון יחיד הוא מצד הכלל שהם כולם יחד כאיש אחד חברים וכמ"ש ויחן שם ישראל וגו' ואמרו ז"ל כאיש אחד בלב אחד. וע"כ ביובל נאמרה הפרשה בלשון רבים חוץ ממה שנאמר והעברת לשון יחיד באשר ע"י התקיעה נעשה יובל כאיש אחד בלב אחד וכ"מ שנאמר בלשון רבים הוא מצד כאו"א לבדו, וע"כ מסיים הכתוב תעבירו בלשון רבים, כי לאחר שנעשה יובל נאמר בלשון רבים:

→ ויש לומר כי זה עצמו הוא ענין ימות המשיח ועוה"ב, כי ימות המשיח זוכין מצד הכלל כאמרם ז"ל (סנהדרין קי"א) ולקחתיו אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה אחד מעיר מוכה כל העיר וכו', ועוה"ב הוא מצד הפרט כי כל צדיק וצדיק יש לו מדור בפ"ע, וכ"א נכוה מחופתו של חברו:

→ ויש לומר דכעין זה הם פסח ושבועות. כי פסח הוא מצד הכלל כמ"ש ויקחו להם איש שוה לבית אבות, ואין שוחטין פסח על היחיד, ואף שאנן קי"ל דשוחטין מ"מ לכתחילה מהדרינן שלא לשוחטו על היחיד כמ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' קרבן פסח ה"ב), ולכך הקריבו עומר, דעומר הוא מלשון עימור והתאספות, ואח"כ הספירה שהיא התכללות ז' המדות ופרטי פרטי מישראל עד חג השבועות שאו במ"ת נאמר אתה מתיצה לעצמך אהרן מתיצה לעצמו, ובוזה"ק (צ"ז:) דחג השבועות

הוא מעין יובל, שכל נשמה נקשרת בשרשה. וכן הוא ענין שבת, שבת דמעלי שבתא ושבת דיממא, כי בלילה הוא חקל תפוחין שהוא כנ"י כנודע, והיינו שהקדושה מצד הכלל, וביום הוא עתיקא קדישא, וזהו זכור ושמור כמבואר בזה"ק דשמור הוא נוקבא וזכור דכורא, וכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, כענין שמיטה ויובל:

L

להבין הענין דהנמכר לנכרי אינו נגאל בשש, (כבש"ס קידושין ט"ו:), דהנה בזה"ק (ק"ח), דמה שעבד עברי יוצא בשנה השביעית הוא כענין שמיטה, והנה ענין שמיטה הוא מצד כנסת ישראל, וכבר דברנו מזה, ואם כן זה שנמכר לנכרי, הרי הפריד את עצמו מכלל ישראל ופגם בכנ"י, ע"כ שוב אין מעלת כנס"י מוציאתו לחירות, כי לעולם התיקון צריך להיות ממקום גבוה ממה שהי' הפגם, אך ביובל שהוא בא מצד מקום גבוה כ"כ, ולשם אין הפגם מגיע כמו שיתבאר לפנינו, ע"כ היובל מוציאנו, וזה י"ל ענין יוהכ"פ שמכפר, כי ידוע שיוהכ"פ הוא התגלות לובן העליון ושם אין מגיע שום פגם, ע"כ בא משם תיקון, ובאמת י"ל כי ההתעוררות הבאה מלמעלה לעורר את לבב בנ"י לתשובה נמי באה ממקום גבוה שאין הפגם מגיע שמה, ע"כ יוהכ"פ הוא זמן מעותד לתשובה, כי כאשר אז מתגלה הנקודה הפנימית שאין הפגם מגיע לשם, ע"כ הוא מעורר נמי את הנקודה הפנימית שבלב האדם שהיא נקראת יין המשומר ממגע גוי, כי הנקודה הפנימית שבלב ישראל א"א להתפגם, ואעפ"י שחטא ישראל הוא, ובית הסתרים אינו מקבל טומאה, וע"כ הוא זמן שנכנס כה"ג לפני ולפנים, כי אז מתגלה הנקודה הפנימית:

והנה בשבת יש שתי בחי', שבת דליליא ושבת דיממא, שבת דליליא הוא חקל תפוחין, ולשם יכול הפגם להגיע וכמ"ש (שמות ל"א) מחללי מות יומת, ובמד"ר (קהלת פ"א) ז' הבלים אמר שלמה כנגד שבעת ימי בראשית כו' בראשון נברא שמים וכתוב שמים כעשן נמלחו וכו' בשבת מאי אית לך למימר מחללי מות יומת, הפירוש דע"כ שייך לומר על שבת

ג"כ לשון הבלים משום דיכול להתפגם כמ"ש מחללי, שהשבת נתחללה, אך שבת דיממא שהיא עתיקא קדישא שמה אין שום פגם מגיע, וכמו שביאר כ"ק אבי אדמ"ר זצלה"ה דברי הוזה"ק (פ' בשלה) בעתיקא תליא מילתא, וע"כ נאמר מחללי לשון נקבה דזה שבת דליליא, אבל שבת דיממא אין הפגם מגיע שמה, וע"כ נ"ל שמה שרמוזו דשבת הוא זמן מעותד לתשובה בר"ת שבת בו תשוב, דקדוק לומר בו ולא בה, היינו שהכוונה על שבת דיממא שאין הפגם מגיע שם, ע"כ הוא מעותד לתשובה כנ"ל ביוהכ"פ, והבן:

להבין ענין רעוא דרעוין שהוא רצון שברצון, דהנה נאמר בקידוש קדשנו במצותנו ורצה בנו, דישראל אף שהם משוקעים בששת ימי המעשה בל"ט מלאכות כשמגיע יום השבת הם ג"כ נרצים להשי"ת, אף שהם אינם ראויים לכך, וזה הוא מצד חסד השי"ת, והנה בכתבי האר"י ז"ל דומן השבת נמשך ל"א שעות מחצות יום הששי עד שעה אחת במוצ"ש [ומה שחושב האר"י התחלת השבת מחצות יום הששי, י"ל שהוא אור החזור משבת כמו האיר המזרח שהוא צימות תימור החמה כמ"ש רש"י יומא (כ"ח:), קודם זריחת השמש, וזהו הפי' אצ"ל מה שאומרים בשמ"ע מצמיח קרן ישועה, קרן מלשון (שמות ל"ד) קרן אור פניו, דהיינו שעוד קודם הישועה מצמיח אור החזור כמ"ש בירושלמי (ברכות פ"א ה"א) כאשר ראה שהאיר המזרח אמר כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימעא (קימעא) והוא שם אל שהוא שם חסד כמ"ש (תהלים נ"ב) חסד אל כל היום כנודע, והיינו שתחילת הארת השבת הרצון לישראל בא מצד חסד אף שאינם ראויים לזה:

כי לי בני עבדים וגו' אני ה' אלקיכם יש ליקח מזה התעוררות רבה עד היכן מגיעה אהבת השי"ת לעמו ישראל, אף שנמכר לנכרי ויצא מכלל ישראל ונעשה שמש לע"ז, ואעפ"י עדיין חביבותי גבן והשי"ת מיחד שמו עליו, וכל המשעבדן מלמטה כו', וז"ש בכל הפרשה שם ישראל ולא שם יעקב, דיעקב

מורה מלשון עקבה וערמומיות כאמרם (ברכות י"ז), ערום ביראה ולעמוד כו בצורה נגד כל המצירים והמניעות ול השי"ת, ואח"כ בא שם ישראל כמו (בראשית ל"ב) כי שרית וגו', מחמת אח"כ למעלה הגדולה אשר משם מחצבתם של נשמות ישראל, וזהו הנ הפנימית שאינה יכולה להתפגם, ומצד זו הנמכר לנכרי שהשפיל א"ע עד שאול ו עוד לא אבדה תקותו, וי"ל שמ"ש אח" תעשו לכם אלילים וגו' הוא ענין הו כענין שכתב הרמב"ן ז"ל (פ' נצבים) בכ התשובה יע"ש, ובוה יש לפרש כוונת הו (אבות פ"ג) הסתכל בשלשה דברים וגו' לכאורה כפל לשון שהי' צ"ל דע מאין מטפה סרוחה, אבל י"ל הפירוש שהתנא שני דברים, ראשון מצד נשמתו שמח ממקור גבוה מאד מאד וזהו כוונתו באת, וידוע תיבת אין שרומזו על הראשונות, ולאן אתה הולך, היינו ש לאשתאבא בגופא דמלכא, ולפני מי וגו' למעלה ממי שמי הוא בינה, והשני מצד מאין באת מטיפה סרוחה וגו', והבן

שנת תרע"א
ענין שמיטה ויובל, ובוה"ק שהם ב' שבשם הוי' ב"ה, שמיטה היא ישראל ויובל הוא בינה, דהנה צורת להיות משתוקקת תמיד להדבק וכמאה"כ (שיה"ש ח') מי זאת עולה מן ו מתרפקת על דודה וגו' רשפי' רשנ שלהבתי, ומחמת אהבת השי"ת כל אהבה כאין וכאפס ואינה תופסת מקום כלל ושבתה הארץ שבת לה, שהעלול לעילתו, ובטלין מעבודת הקרקע שזו כל מחיתם, ומטעם זה נמי משמטת מלשון (בראשית ל"א) נכסף נכספת הכסף הוא שורש כל האהבות ומבטל ה להרויח כסף, הרי כי בזה מונחת תאו ביותרן, כי לעומת אהבת ה' בהתלהבות הכל כאפס ותוהו נחשב, והנה זוהי הו ורגש הלב, אבל יובל מדה אחרת יש ב השגות השכל והמות, והמוח בטבעו ק

מִשְׁפָּט: זֶכֶּא לְהִנְחִיל אֹהֲבֵי י | יֵשׁ וְאַצְרִיתֶיהֶם
 אֲמֵלֵא: בְּבִיהוּה קִנְנִי רֵאשִׁית דְּרַכּוֹ קָדָם
 מִפְּעֻלָּיו מֵאֵז: כִּנְ מֵעוֹלָם נִסְכְּתִי מֵרֵאשׁ

רִצְדָקְתָא מְהֻלְכָא אֲנָא
 בְּגוֹ שְׁבִילֵי דְדִנְיָא:
 כַּאֲדֹאֲרִית לְרַחֲמֵי שְׁנֵיָא
 סְגִיִּאתָא וְסִימְתָהוֹן
 אֲמֵלֵא: כַּבְּאַלְהָא בְּרֵאשִׁי

בְּרִישׁ בְּרִיתִיה וּמִן קָדָם עוֹבְדוֹי מִן רִישׁ: כִּנְ מֵעוֹלָם עֲלָמָא אֲתַתְקִינִית מִן רִישִׁיה וּמִן רִישִׁי

ימירה, חמישים שערי צינה למניחיו: (כא) להנחיל אוהבי יש. יש חמי נמלה רעה: (כב) ראשית דרכו. קודם צריחמו של עולם: (כג) נסכתי מראש. לשון נסיכי בני חכם (יחזקאל לה):

מצודת דוד

מצודת ציון

בדרך צדקה וגו': (כא) יש. רוצה לומר יש אתי טובה הרבה להנחיל את אוהבי, ואמלא את אוצרותיהם מן הטובה: (כב) ה' קנני. ברא אותי להיות קנויה לו, וכן קונה שמים (בראשית יד ט): ראשית דרכו. בתחילת הבריאה: קדם. קודם מעשיו: מאז. מכבר, רוצה לומר מזמן רב: (כג) מעולם. מימות עולם אני נסוכה ומרשלת: מראש. אני מן הראשונים מהקדמונים לבריאת הארץ, כי אמרו רבותינו ז"ל שבעה דברים קדמו לבריאת

אבן עזרא

צדקה אהלך. דברי החכמה כדברי החכם, והטעם כי מי שרוצה החכמה צריך שיתנהג בזה הדרך, ואמר בתוך נתיבות משפט, לבל יטה ימין ושמאל מהדרך האמצעי: (כא) להנחיל, יש. הוא כנוי לקנין הנצחי הנקנה לנחלה עולמית, וגם כינוי לקנין הממון, יש זהב ורב פנינים וכלי יקר, ויש כלל ואחר כך פרט זהב ורב פנינים וכלי יקר, וכן טעם ואוצרותיהם:

מדרשי חז"ל

כל מי שזוכה לתורה מעלה עליו הכתוב כאילו שלשתן מונחים וזוכה לכולם. וכל מי שאינו זוכה לתורה מעלה עליו הכתוב כאילו שלשתן מונחים ולא זכה לאחד מהם. (ילקו"ש). (כא) להנחיל אוהבי יש וגו'. עתיד הקב"ה ליתן לכל צדיק וצדיק ג' מאות ועשרה עולמות, שנאמר: להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, יש בגמטריא תלת מאה ועשרה הוי. (סנהדרין ק).

כ"מ יש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונותלין לעולם הבא, שנאמר: להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר: ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך. (אבות יד:). אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא ומשנה, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת, שיחת שדים ושיחת דקלים, וכל דבר גדול ודבר קטן. דבר גדול, מעשה מרכבה. דבר קטן, היות ראביי ורבא. לקיים מה שנאמר: להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. (סוכה כת:).

(כב) ה' קנני ראשית דרכו וגו'. שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם, ואלו הן: תורה, ותשובה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח. תורה דכתיב ה' קנני ראשית דרכו. (פסחים נד:). תנו רבנן: מפני שיבה תקום, יכול אפילו מפני זקן אשמאי, תלמוד לומר זקן, ואין זקן אלא חכם, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. רבי יוסי הגלילי אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שנאמר: ה' קנני ראשית דרכו. (קידושין לב:). חמשה קניינים קנה לו הקב"ה בעולמו, ואלו הן: תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד, אברהם קנין אחד. ישראל קנין קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. (אבות טו:).

ה' קנני ראשית דרכו. יש אומרים התורה וכסא הכבוד נבראו, תשובה, וגן עדן, וגיהנם, וביהמ"ק ושמו של משיח עלו במחשבה להבראות. אבל אינו יודע אם התורה קדמה לכסא הכבוד, ואם כסא הכבוד קדמה לתורה, א"ר אבא בר כהנא, התורה קדמה לכסא הכבוד. דכתיב: ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, וככסא כתיב בו, נכון כסאך מאז. (מכילתא).

(כג) מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ. זה שהוא בונה צריך ששה דברים, מים ועפר ואבנים וקנים וסיד וברזל, ואם תאמר עשיר הוא ואין צריך לקנים, הרי הוא צריך לקנה המדה, שנאמר: ובירו קנה המדה. והתורה קדמה אותם שש

קדם דתתני אר
 כדעד לא נהוון תו
 אתילידיית ועד ו
 נהוון מעיני עי
 דמניא: כהקדים עד
 נטבעון מורי ו
 רמתא אחבנית: כ
 לא עבד ארעא ו
 וריש עפרא דת
 כופד אתקין שמיא

(כד) חוללתי. נכלמתי: (כ) נתון המים: (כו) ארץ ו אלנו: וראש עפרו (כז) בחקו חוג על פ

מצוד סיחון (יהסע יג כל): (כד) חולל ארץ (מסלס 5 ט): נכבדי מיני (נמלני כל ט): (כה) הטבעו. נקראת הארץ המיושבת מב חקיקה: חוג. הוא העיגול ראשים. יעמיד ראש האחד סביבו ונעשה עגול. וכן הי (ט): כח באמצו. מלשון אונ

לכסות על פני התהום: (כו)

המקרא לסמוך הקדומים ל גוי מעולם הוא (ימיה ה נבחרתי, כמו נסיכי סיחון ארץ. מקדמוני ארץ: (י) עושת, ושעמו ענין התחל תחוללכם (ישעיה נא ט): ובאין נכבדי מים, והוא התכבד כילק התכבדי כאר הרים הטבעו. כמו על נ ו ושניהם עקום מלשון ז). והטעם על יסודותם (כו) עד לא עשה ארץ עשה כמו אני ה' עשיתי ז והטעם על הקרקעית הראו קדם, וכן מעולם נסכתי

קדמות, קדם, ומאז, ומעולם, (כו) עד לא עשה ארץ וחו

על זה הפסוק והם הציאו אליו עוד נדבה וגו', אמרו שהציאו להם אננים טובות ומרגליות. וזה פירוש הברייתא, 'נשיאים ממש', ואף על פי כן לא חלבו עולמם בזה, כיון שקיימו מוצא שפתם כל זה לא ינוכה, ועל זה דלא ינוכה אם מקיימים מוצא שפתם, אמר 'וכן הוא אומר נשיאים ורוח וגשם אין וגו''. והפירוש הוא כמ"ש בהג"ה (*). עפ"י מה שפירשתי הפסוק (משלי ח' י"ו) להנחיל אזהבי יש וגו'. שמע מינה, דכשמקיימין מוצא שפתם לא ינוכה, ואם כן לא קשה מידי הא דלא מיימי הפסוק 'המעלה נשיאים', שאין זה ראיה כלל על הא דעננים איקרי נשיאים, דזיל קרי ציה רב הוא, כנ"ל.

למה, דבזה ודאי יאכלו חלקם צבא, וכי חס ושלום כוונת השי"ת היה להרע לישראל, וכרעא דלהבא דרבי חנינא בן דוסא יוכיח (מעניית דף כ"ה ע"ה) (קט"ו). ואם היה רק בשביל המשכן, אם כן אין זה שלהם (קט"ו). רק דהכוונה היא, דהנה יש לדקדק בהפסוק (שמות ל"ו ו') דאמר והם הציאו אליו עוד נדבה וגו', דתיבת 'עוד' הוא שפת יתר, וגם משולל הצנה, וראוי היה לומר 'והם הציאו אליו נדבה'. רק דהכוונה היא, דלא מצעיא דהציאו מה שנדבו והבטיחו, אלא דהציאו עוד נוסף, כדרך הצדיקים האומרים מעט וכו' (בבא מציעא פ"ו א.), ולכן כיון שקיימו מוצא שפתם ציטר שאת, אם כן הפירות לא ינוכה, והם עשו בזה מנזח, והבן. ולכן,

(* הגה"ה

74 להנחיל אזהבי יש ואוצרותיהם אמלא (משלי ח"ט י"ו). הנה תיבת 'יש' היא משולל הצנה, ודרשת ר"ל ידוע (עוקצין פ"ג מ"ב), וגם אני אענה חלקי. וגם לפרש הכפל 'ואוצרותיהם אמלא'. והנראה לי, ד'אוצרותיהם אמלא' קאי על עולם הזה, דאובלים הפירות בעולם הזה, כמ"ש (ישעי' ג' י"ב) אמרו לצדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. והנה כבר הקדמנו דרושים, שהשי"ת שומר תורתו, כמבואר בירושלמי (ראש השנה פ"א ה"ג) על הפסוק (ויקרא כב, ט"ו) ושמרו את משמרתו. והנה ידוע ד'היום לעשותם' כתיב (דברים ו' י"א), ודרשו 'למחר לקבל שכרם' (ע"ו דף ג' ע"ה). וגם דרשו (ד"ר פ"ג א') 'והיה עקב' (דברים ו' י"ב) שכרו בעקב. הנה יש להבין, הלא הפירות בעולם הזה הם אגר נטר, דשכר מנזח צבאי עלמא ליבא (קדושין ל"ט ב.), והשי"ת שומר-תורתו.

אך ידוע הגמרא צפרק חיזוהו נשך (בבא מציעא ס"ב:) כסוגיא דאין לו יין, דבלא ינא השער אין פוסקין (קט"ו), או צבא לחוב צדמיהו אין פוסקין אף צילא השער, דהוי ריבית צנתיקא, אבל ציס לו, לא הוי ריבית אף צילא ינא השער ואף צבא לחוב, דכיון דיש לו, נקנה לו חיכף, וצנשויה אייקר, עיי"ש. והוא הדין נמי אם לא היה השכר צנמלא, לא הוי נקנה חיכף, והיו הפירות אגר נטר, מה שאין כן כיון שהוא צנמלא חיכף נקנה להעושה מנזח, ובכל מקום שהוא, דידיה הוי, ואין כאן אגר נטר, רק מחנה בעלמא לאזהביו, וזה ברור. והיינו, 'להנחיל אזהבי יש' דהיינו עולם הצבא שאין לו הפסק, כדאיתא במסכת צבא צמרא (קכ"ט:) דירושה אין לה הפסק (קט"ו),

— דרש משה —

ליתנו לאחר זמן בשער של עכשיו, דהוי אגר נטר, דבשכר הקדמת המעות ניתן לו בשער של עכשיו אף אם יתייקר לאחר, אבל אם יצא השער ונקבע בכל השוק ליתן כך מרות של יין בכר"כ מעות, או מותר לפסוק אף אם אין לו יין, (דכיון שיצא השער הוי כאלו יש לו דיכול ללקחו מאחר וליתן לזה), וכן אם יש לו היין באוצריו או מותר לפסוק אף אם לא יצא השער, דהרי היין נקנה ללוקח בכ"מ שהוא, ואז (ביש לו יין) מותר אף לחוב ברמיהו, דהיינו שנותן לו בדמי היין חטיין או פירות אחרים. (שזה אסור אף ביצא השער), דכיון דיש לו אין כאן אגר נטר. (קט"ו) בגמ' שם: שלח ליה רב אחא וכו', נכסי לך ואחרין

וגשם אין, ע"כ. (קט"ו) בגמ' שם: אמרה ליה דביתחו עד אימת ניזיל ונצטער כולי האי, אמר לה מאי נעביד, בעי רחמי דניתבו לך מדי, בעא רחמי יצתה כמין פיסת יד ויהבו ליה חר כרעא דפתורה דדהבא, חזאי בחלמא עתידי צדיקי דאכלו אפתורה דדהבא דאית ליה תלת כרעי, ואת אוכלת אפתורה דתרי כרעי, אמרה ליה ניחא לך דמיכל אכלי כולי עלמא אפתורה דמשלם ואנן אפתורה דמחסר, אמרה ליה ומאי נעביד בעי רחמי דנשקלינהו מינד, בעי רחמי ושקלוהו, ע"כ. (קט"ו) ר"ל וא"כ מה זש"כ והם הביאו וגו' 'נדבה', אם אינו משלהם. (קט"ו) דאמרינן תמן, דאין פוסקין מעות על יין (או פירות)

ברג"ל ל מנזח ט"א לכו"מ צ"ת
 אב"ד צ"ד פ"ק אגוז
 ברוקין ש"ס גמ"ס

קפא

משה

בשלה

ישמח

דנך, וד"ה למען (קפב), וקשה טובא, (א). מה הכוונה דבר יום ביומו, אם כפירוש רש"י שלא ילקטו היום לצורך מחר, היה ראוי לומר 'ולקטו בכל יום', וממילא ידעינן דלא ילקטו מיום לחצירו, רק בכל יום ילקטו.

(ב). איך נמשך לזה 'למען אנסנו'.

(ג). וכי מבלי הנסיון איך צריכין למוזן.

(ד). קשה בפסוק (שמות טו, ט) ויאמר משה אליהם איש אל יחזר ממנו עד צקר, ולא שמעו אל משה ויוחירו וגו', דהנך ארבע חיצות 'ולא שמעו אל משה' מיותר, (והיו) [והיה] די לכמוצ 'ויוחירו וגו', וממילא ידעינן דלא שמעו אל משה, כמו שנאמר אחר

ועל פי זה נראה לי לפרש המסורה (שמות ל"ו ו') ויכלא העם מהציא, ויכלא הגשם מן השמים (בראשית ח' ז'). כי כבר כתבתי, כי נוסף על הבטחה אמר 'הציאו עוד', אם כן סתם הצאה היא כפי ההבטחה. והיינו 'ויכלא העם מהציא', ר"ל אם מוגעים אפילו מסתם הצאה, דהא לא כתב שם 'עוד', או 'ויכלא הגשם מן השמים', כמו שפירשתי בהג"ה בפסוק נשיאים ורוח וגו', והבן.

***

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הי"ך בתורתו אם לא. עיין רש"י ד"ה

הגדה

ולכך דרש (זנחיס ק"ע). 'ואל הנחלה' (דברים יב, ט) זו ירושלים (קפג), ולכך 'אוצרותיהם אמלא' צעולם הזה, ולא היו אגר נטר, כ"ל.

ועל פי זה נראה לי לפרש (משלי כ"ה י"ד) נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר, שדרשו רז"ל (מעניית דף ח' ע"ב) על הפוסקי גדקה צרבים ואינם נותנים. ונ"ל דהא כתיב (ויקרא כו, ג) אם צמקו מלכו ונתתי גשמיכם בעתם, וכן (דברים יא, יג) והיה אם שמוע וגו' ונתתי מטרי ארצכם וגו'. והנה זה לא הוה רק הפירות, דהא שטר מנוה צהאי עלמא ליכא, ואף על פי כן לא הוה אגר נטר מהאי טעמא שכתבתי. והנה רש"י (ס"ג, ד"ה יט לו) ותוספות (ס"ב: ד"ה הרי) הקשו שם צפרק אחיהו נשך, דמה מהני גיש לו הא לא משך. ומיראו כיון דאם חוזר צו קאי צמי שפרע, הוה צרשות דלוקת, עיי"ש. ונמצא מחמת דלריך לקיים מוצא שפתיו, הוה צרשות דלוקת. והנה צנידון דידן דמן הדין לא היה מגיע שום שכר דמי הקדימני וגו' (איוב מא, ג) (קפג), רק דהצניט הצורא יתצרך שמו ליתן שכר צחקדו, צאמרו (דברים ו' יב) והיה עקב וגו', כמו שדרשו רז"ל (דבר פ"ג א'), וכן בפסוק (דברים ו' יא) היום לעשותם וגו', והנה אין כאן שום קנין, רק דבורו יתצרך שמו. וידוע, (פסהדין ג) דכל דרכיו יתצרך שמו מדה כנגד מדה, ונמצא דאם האדם מקיים מוצא שפתיו, אם כן על ידי זה לצד הוה צרשותו, מה שאין כן אם אינו מקיים מוצא שפתיו, אם כן על ידי זה לצד לא הוה צרשותו, ואם כן ממילא דהפירות הוה אגר נטר. ולכך כשמתהלל צמתת שקר, אם כן אינו מקיים מוצא שפתיו, 'גשם אין', דהוא מהפירות, והבן כי נכון הוא צס"ד.

— דרש משה —

מי הקדימני ואשלם תחת כל השמים לי הוא, א"ר ירמיה בר ר' אלעזר עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומר כל מי שפעל עם אל יבא ויטול שכרו הה"ד כעת יאמר ליעקב ולישראל וגו', ורוח הקודש אומרת מי הקדימני ואשלם, מי קלט לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג וכו'. (קפג) ונ"ל: דבר יום ביומו. צורך אכילת יום ילקטו ביומו. ולא

לפלוגי, וראשון ראוי לירשו, אין לשני במקום ראשון כלום, שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה, וירושה אין לה הפסק, ע"כ. (קפג) בגמ' שם: ת"ר כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים וכו' רשב"י אומר זו וזו ירושלים וכו', בשלמא למ"ד וכו', אלא מ"ד זו וזו ירושלים בשלמא נחלה נחלת עולמים אלא מנוחה מאי מנוחה וכו'. (קפא) עפ"י המד"ר ויקרא (פכ"ז ב') רבי תנחומא פתח

אמר
ירוש
אכלו
נוכה,
אמר
פירש
פסוק
גינה,
קשה
ין זה
ביה

דרשת
ה לי,
יצ כי
ה"ג
לקבל
הלא

או
בלא
היה
עושה
הנחיל
קעט,

בשכר
לאח"כ,
של יין
שיצא
כן אם
דהרי
לחוב
זחרים,
נטר.
אחר"ך

רזח דיוצב ושמיעה, כי מלוח שמיטה ויוצב מורים על האמונה זה, ועל כן מקבלים עליהם שר חף צעולם הזה, ועל זה נאמר להנחיל אובדי יש ואורוטיהם אמלא להשפיע להם מכל עוצ צעולם הזה.

*

→ **ב עוד יש** לומר צביאור הזוכר חדש, רבי שמעון פתח להנחיל אובדי יש ואורוטיהם אמלא, מאי יש, דא רזח דיוצב ושמיעה, (יש ראשי חיבות יוצב שמיטה).

צ) ושבחה הארץ שבת לה, פירש"י ז"ל לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. ויש להבין לאיזה ענין הוקם מלוח שמיטה לשבת בראשית.

ג) במס' שבת (דף לג.) צעון שמיטה ויוצב ישראל גולים, שנאמר (ויקרא כו לד) אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואחס בארץ אויביכם. ויש להצטון צעום הדבר מדוע ישראל גולים דווקא צעון שמיטה.

ובראיה בהקדס דברי הגמרא במס' שבת (דף קיח.) כל המענג את השבת נוהגים לו נחלה בני מזרים, עוד אמרו כל המענג את השבת נוהגין לו משאלות לבו. וחזין מזה שעל מלוח שבת נוהגין שר צעולם הזה, וכן אמרו דורשי רשימות (פרע"ח שער השבת פ"ח) שבת ראשי חיבות ביומו תתן שכרו. וכן מלינו בדברי חז"ל שלא זכו ישראל לירושל הארץ אלא בשכר שמירת שבת, כדאיחא במדרש (צ"ר פמ"ו ס"ט) אם מקבלין ישראל את השבת הם נכנסין לארץ ואם לאו אינם נכנסין. אכן ראוי להצטון הלא קיי"ל (קידושין לע:) שר מלוח בראי עלמא ליכא, ומדוע איפא קצט הקצ"ה שר למלוח שבת יותר משאר כל המלוחות.

וע"פ פי זה כתב ח"ז זללה"ה צייטצ לב (פ' ויקהל) לפרש מאמרם (שבת קיח:) כל המענג את השבת נוהגין לו משאלות לבו, כי שמירת שבת הוא זכר למעשה בראשית וזכר ליציאת מצרים יסוד האמונה, ואם כן ודאי מגיע שר צעולם הזה, וכן אמרו דורשי רשימות (פרע"ח שער השבת פ"ח) שבת ראשי חיבות ביומו תתן שכרו. אמנם קיי"ל (חומ"מ סימן של"ט ס"י) דאין צעל היות עובר צבל תלין אלא אם כן תצטו, אצל אם לא תצטו אינו עובר עליו. וזה שאמרו כל המענג את השבת נוהגים לו משאלות לבו, היינו אם שאל ותוצע נוהגים לו שר צעולם הזה, עכ"ד.

ובזה כתב חמו"ר זללה"ה צעני חיים בפרשה זו לפרש הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תוצאותינו וזויתו את ברכתי לכם, דהנה חכלית מלוח שמיטה להשריש אמונה וצטחון צלצ בני ישראל כי לה' הארץ ומלוואה, ולפי זה גם על שבת הארץ מגיע שר צעולם הזה כיון שהוא מורה על האמונה, אמנם זהו רק בתצטו אצל אם לא תצטו אינו עובר על צל תלין, וזה שאמר הכתוב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תוצאותינו, היינו שיתצטו שרן המגיע להן, אז וזויתו את ברכתי לכם, לשלם לחיש כמעשהו כדי שלא לעצור על צל תלין, עכ"ד הנחמדים.

והן הן דברי רש"י"ל ושבתה הארץ שבת לה' כשם שנאמר בשבת בראשית, פי' כשם שצטת בראשית נוהגים לו משאלות לבו צעולם הזה, כי הוא יסוד האמונה ואיכא ציה משום צל תלין, כן הדבר במלוח שמיטה שמקבלים עליה שר צעולם הזה, כי הוא מורה גם כן על האמונה זה' וצכותה ישראל נוהגים.

ולפי זה יוצן מה שדרש צוהר חדש להנחיל אובדי יש ואורוטיהם אמלא, מאי יש דא

תפס
צול
תק
אל
אל
שבת
רבי
יש
יוצב
יש
לשם
שית.
שבת
ר'
אמר
שם
דרשו
לקבל
שלמי
עו
קיי"ל
עלים
איתא
לנו
צנוס.
שליח
צורה
והם
אלא

ויתבאר על פי מה שכתב ח"י זללה"ה בישמח
 משה (פ' בשלח) לפרש הכחוצ (משלי
 ח כא) להגחיל ארובי יש ואורוהיהם אמלא,
 דלכאורה חיצת יש משולל הצנה, גם להצין כפל
 הלשון ואורוהיהם אמלא. והענין דאורוהיהם
 אמלא קאי על עולם הזה דאוכלים הפירות
 בעולם הזה, ולכאורה קשה שהרי הקצ"ה שומר
 חורחו כמבואר צירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג),
 וכתיב (דברים ז יא) היום לעשותם, ודרשו חז"ל
 (עירוזין כג.) היום לעשותם ומחר לקבל שכרם,
 ואם כן הפירות הם אגר נטר דשכר מלוא בהאי
 עלמא ליכא, אך מבואר בגמרא (בבא מליעא
 סג:) אין פוסקין על הפירות (ליתן מעות ולקחת
 הפירות לאחר זמן), דאם יתייקרו הפירות הוי
 רבית, אבל ציש לו לא הוי רבית, דכיון דיש לו
 נקבה תיכף ללוקח וברשותו חייקר. ולפי זה
 בשלמא אם לא היה השכר בנמצא, לא היה
 נקבה תיכף והוי הפירות אגר נטר, אבל כיון
 שהוא בנמצא, תיכף נקבה להעושה מלוא ואין
 כאן אגר נטר, וזה שאמר להגחיל ארובי י"ש,
 שנקבה תיכף הואיל ויש לו, ולכן ואורוהיהם
 אמלא בעולם הזה ולא הוי אגר נטר.

ובמוש"ך שם בישמח משה בנועם אמריו לפרש
 הכחוצ (משלי כה יד) נשיאים ורוח
 וגשם אין איש מתהלל במתת שקר, דהנה כתבו
 החוב' (שם ד"ה ח"פ) דלכאורה מה מהני
 ציש לו ובה לא משך, ותירצו כיון דאם חוזר צו
 קאי צמי שפרע הוי ברשות לוקח. נמצא מחמת
 שצריך לקיים מולא שפתיו הוי ברשות לוקח.
 והנה מן הדיון לא היה מגיע שום שכר על קיום
 המצוות ככחוצ (איוצ מא ג) מי הקדימני
 ואשגם, אלא שהצטיח הצורה ית"ש. בחסדו ליתן
 שכר, ואין כאן שום קנין רק דצורו ית"ש, וידוע
 שכל דרכיו מדה כנגד מדה, נמצא דאם האדם
 מקיים מולא שפתיו אם כן צדיצור לצד הוי
 ברשותו, מה שאין כן אם אינו מקיים מולא
 שפתיו על ידי זה לצד לא הוי ברשותו, וממילא

הוי הפירות אגר נטר, והנה כתיב (ויקרא כו
 א) אם בחוקותי חלכו ונתתי גשמיכם בעתם, וזה לא
 הוי רק הפירות דשכר מלוא בהאי עלמא ליכא
 ולכן כשמתהלל במתת שקר ואינו מקיים מולא
 שפתיו, על כן גשם אין דהוא מהפירות וכו'
 אגר נטר, עכ"ד הנפלאים.

וע"י פי דצרו הקדושים נשכיל ונצין מדו
 מקבלים ישראל שכר בעולם הזה על מלוא
 שבת יותר משאר כל המצוות, דהנה אמרו חז"ל
 (שבת קד.) שיקרא שכיח קושעא לא שכיח. ולכן
 כיון דשיקרא שכיח ורוצ בני אדם משקרים
 צדיצורם, אם כן הדיצור לצד לא הוי קנין, ומפני
 כן בכל החורה כולה שכר מלוא בהאי עלמא
 ליכא דמכיון שהאדם מתהלל במתת שקר ואינו
 מקיים מולא שפתיו לא נקבה תיכף להעושה
 מלוא ואיכא חשש דאגר נטר, אמנם גבי שבת
 קודש שנינו (דמאי פ"ד מ"א) הלוקה פירות ממי
 שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ושאלו
 בשבת יאכל על פיו, וצ"ח הרע"צ דאימת שבת
 עליו ומחייירא לשקר בשבת יותר מבחול. ובכן
 כיון שציוס שבת קודש מזהרים כל ישראל מדבר
 שקר ומרמה, גם הקצ"ה מתנהג עמהם מזה
 כנגד מדה והדיצור לצד הוי קנין, ותיכף נקבה
 להם השכר והפירות אינם אגר נטר, ושפיר
 משלם שכר עוצ ליראיו בעולם הזה על שמירת
 שבת, ולכן אמרו צמדרש שצשכר שמירת שבת
 זכו לרשת את הארץ.

והנה מבואר צוה"ק צפרשתן (דף קה.) כי
 שמיטה ויוצל יש בהם מעין קדושת
 השבת, עיי"ש. ולפי זה מקום יש לומר אשר אף
 גם בשנת השמיטה חוסף על בני ישראל יראת
 אלהים ומחיראים לשקר, ואם כן תיכף נקבה
 להם שכר המלוא וליכא חשש דאגר נטר, והרי
 הם זוכים לאכול פירותיהם בעולם הזה, ועל ידי
 זה זוכים לירושת הארץ. וזהו כוונת רש"י"ל
 ושבתה הארץ שבת לה' כשם שנאמר בשבת

בראשית, כי צמנות שמיטה אוכלים פירותיהם
צעולם הזה כמו צמנות שבת, דמאחר שמקיימים
מוצא שפחותיהם אס כן צדיבור לצד הוי קנין,
ולכח חשש דאגר נטר.

ומהאי טעמא גופא ישראל גולים צעון שמיטה,
דמכיון שאין יראת אלהים חופף עליהם
צננה השביעית ומזלזלים צמנות שמיטה, ודאי
יתחללו צמנת שקר, וצאופן כזה הקצ"ה מתנהג
עמם מדה כנגד מדה דהדיבור לא הוי קנין,
ואס כן הפירות הם אגר נטר ואינם רשאים
לקבל שכר מוצא צעולם הזה, ולכן תאצד מהם
ירושפת הארץ הצאה צשכר המצוות.

ובזה יוצן דרשת הזוכר חדש להנחיל אוהבי יש
ואלורותיהם אמלא, מאי יש דא רזא דיוצל
ושמטה, כי צכח מנות שמיטה ויוצל הוי הדיבור
קנין, ותיקף נקנה להם השכר הואיל ויש לו, ולכן
ואלורותיהם אמלא צעולם הזה מצלי שיבא צו
חשש אגר נטר.

*

ג עוד יתבאר מאמר הזוכר חדש, רבי שמעון
פחה להנחיל אוהבי יש ואלורותיהם
אמלא, מאי יש דא רזא דיוצל ושמיטה, (יש
רשאי תיבות יוצל שמיטה).

וגראה בהקדם לפרש אמרנו צליל שבת קודש,
לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור
הצרכה, מראש מקדם נסוכה סוף מעשה
צמחשבה תחילה. ויש להבין הכוונה צאומרו סוף
מעשה צמחשבה תחלה.

ויבואר על פי מה דאיתא צמדרש (צ"ר פי"ח
ס"ח) תני רבי שמעון צן יוחאי, אמרה
שבת לפני הקצ"ה רצונו של עולם לכולן יש צן
זוג ולי אין צן זוג, אמר לה הקצ"ה, כנסת
ישראל היא צן זוג, וכיון שעמדו ישראל לפני
הר סיני אמר להם הקצ"ה זכרו הדבר שאמרתי

לשבת כנסת ישראל היא צן זוג, והיינו דיבור
(שמות כ ח) זכור א"ת יום השבת לקדשו. ונריך
ציאור מהו ענין זיווג כנסת ישראל עם השבת,
גם מדוע הזכירם הקצ"ה על כך רק צשעה
שעמדו לפני הר סיני והלא צבר נלעוו צמרה על
מנות השבת.

ואפשר לומר צציאור הענין על פי מה שהביא
העור (אורח חיים סימן ר"ט) צשם
המדרש, אמרה תורה לפני הקצ"ה רצונו של
עולם כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ
לשדהו ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג
שאי מצווג לך ושבת שמו, שהם צטלים
ממלאכתם ויכולים לעסוק צן, על כן נריך
שיקבעו מדרש צשבת להודיע לעם א"ת חוקי
האלהים ואת תורותיו.

ורפי זה יתבאר ענין זיווג כנסת ישראל עם
יום השבת, כי מצואר צצוה"ק (יתרו דף
צט) ששבת קודש הוא יומא דאורייתא וכללא
דאורייתא, עיי"ש. וצכן זאח היתה כוונת השבת
צמה ששאלה צן זוג, דהיינו מי שיעסוק צתורה
ציום השבת יומא דאורייתא, אמר לה הקצ"ה
כנסת ישראל היא צן זוג, כי צו ישצחו ישראל
ממלאכתם ויעסקו צתורה, וכיון שעמדו ישראל
לפני הר סיני וקבלו את התורה, אז אמר להם
הקצ"ה זכרו הדבר שאמרתי לשבת כנסת ישראל
היא צן זוג, ולעת כזאת שקבלתם את התורה
עליכם להצווג אל השבת יומא דאורייתא על ידי
עסק התורה, והיינו דיבור זכור א"ת יום השבת
לקדשו, וכציאור הרמב"ן (פ' יתרו) שהכוונה
צאומרו לקדשו, שנפנה צו מהצלי הזמן ולתת צו
עונג לנפשינו צדרכי ה' לעסוק צתורה.

ודגה איתא צמס' שבת (דף פח). אמר חזקיה,
מאי דכתיב (תהלים עו ט) משמים
השמעת דין ארץ יראה ושקטה, אס יראה למח
שקטה ואס שקטה למח יראה, אלא צתחילה
יראה ולצסוף שקטה, ולמה יראה, כדאמר ריש

לקיש מאי דכתיב (בראשית ח לא) ויהי ערב ויהי צוקר יום השישי, ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים החורה אחס מתקיימין ואם לאו אני מחזיר. אחתם לתוכו וצובה. הרי לן כי מעשה בריאת שמים וארץ נשלם על ידי קבלת החורה, וזה שייסד המשורר סוף מעשה במחשבה תחילה, פי' סוף מעשה בריאת העולם דהיינו קבלת החורה, היא היתה במחשבה תחילה לפני הקב"ה בששת ימי בראשית כאשר נתן לכל יום ויום צן זוג, ולשבת קודש לא נתן צן זוג, כי בשעה שיקבלו ישראל את החורה אז תקבל השבת צן זוגה, על ידי שיעסקו כנסת ישראל בחורה ציוס השבת.

כנסת ישראל מזוייס ועומדים להגות בחורת ה' אך להיותם ערודים על הממיה ועל הכלכלה חין זמנס מספיק להשיג חכמת החורה, ולכן יתן להם יוצל ושמיטה אשר בהם ישלימו את החסרון ויעסקו בחורה מראשית השנה ועד אחרית שנה, וזהו ואלורוחיהם אמלא, היינו שיחמלה ואלורוחיהם ממה שהחסירו מעסק החורה בכל ששת השנים. L

*

ד עוד יש לצאר דברי הזוכר חדש, רבי שמעון פתח להגחיל אוהבי יש ואלורוחיהם אמלא, מאי יש דא רזא דיוצל ושמיטה, (יש ראשי חיצות יוצל שמיטה).

ב ושבחה הארץ שבת לה, פירש"י ז"ל לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. ולריך ציבור הכוונה צזה.

וב"פ על פי מה שכתב בנעטס אלימלך בפרשה זו בשם אחיו החסיד המפורסם הוא ק"ו הרה"ק הרצי ר' זושא זי"ע, דיש לדקוק שבכל החורה דרך הכחוצ לכחוצ איזה יחור לשון אפילו אות אחת ועל ידי זה מתורץ כמה קושיית, אבל הקושיא עצמה לא נכתב בחורה, וכאן נכתב הקושיא בחורה, ועוצ היה שלא לומר כי אם ולויתי את ברכתי, וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל. אמנס הענין צזה כי השי"ת כשצרה את העולם השפיט מטוצו לינורות מושכים שפט ללרכי בני אדם, ודרך השפט שלא להפסיק כלל, אבל כשהאדם נופל ממדרגתו ואין לו צעמון בצורה צ"ה המשגיח אמיתי אין ומפרנס בריות, אז עושה האדם במחשבתו אשר לא מעובר פגס חלילה בעולמות עליונים ואז נפסק השפט, ולריך השי"ת לאות מחדש השפט שחלך כמו מתחילת הבריאה, ולזה החורה מלמדת לאדם דרכי השם שיהיה שלם בצעמונו על אלהיו ולא יאמר כלל מה יאכל, כי כאשר

והנה כתב במגלה עמוקות בפרשתן לפרש דברי רש"י ושבחה הארץ שבת לה, לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית, כי כשם שנתן הקב"ה לישראל את השבת לעסוק בחורה, כן הוא ענין שמיטה שנתן הקב"ה שנה תמימה שיהיו ישראל צעלין ממלאכה ועוסקין בחורה, כי תורתנו הקדושה ארוכה מארץ מדה ולא יספיק השבת קודש לחוד להשיג חכמת החורה, וזהו כוונת רש"י ושבחה הארץ שבת לה, לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית, היינו שצננת השמיטה יעסקו בחורה שהוא כולה שמוחו של הקב"ה, והוא כדוגמא של שבת שניתן לעסוק בחורה, עכ"ד.

ובזה יצואר דרשת הזוכר חדש, להגחיל אוהבי יש ואלורוחיהם אמלא, דא רזא דיוצל ושמיטה, כי הנה שתי אלה השבת קודש ונסתת ישראל נקראים אלה הקב"ה אוהבי, כאמריו בצורה צעמו ישראל באהב"ה, ושבת קדשו באהב"ה וצרזון הגחילנו, וזה שאמר להגחיל אוהבי יש, שהגחיל הקב"ה לשבת ולישראל יוצל ושמיטה, כי השבת קודש יומא דאורייתא שאלה צן זוג שיעסוק בחורה וישיג עומק חכמתה, וכן

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו וזויתו את צרכתי לכם. וכבר האריכו המפרשים צביאור הענין האריך תעלה על דעתם של ישראל להסתפק בצמונת אומן שהקצ"ה זן ומפרנס לכל בכל עת ובכל שעה.

וי"ף על פי מה שכתב מרן החתם סופר (פ' אמור עמוד נה) בפסוק כי את אשי ה' לחם אלהים הם מקריבים והיו קודש, ולכאורה היה לו לומר והיו קדושים, אכן השפעת הפרנסה צא על ידי הקרנות, ולפי קדושתו של כהן המקריבו ככה תהיה ההשפעה בקדושה בצופן שלא יכשלו האוכלים למעניים הבמה, על כן הזהיר ואמר כי את אשי ה' לחם אלהים הם מקריבים, פי' על ידי אשי ה' שהם מגישים, הם מקריבים וממשיכים למטה לחם מאת אלהים, והיו קודש הלחם הכהן הם יהיו הם קדושים, והסיפך צהיפך, עכ"ד.

ובדבר הזה יש לומר לגבי תרומות ומעשרות, אשר גם על ידיהם צא השפעת הפרנסה, כמאמרם (תענית ע.) עשר בשביל שתתעשר. ובכן צנח קדושתן של הכהנים האוכלים תרומות ומעשרות בקדושה וצטברה, מזה נשפט שפט קודש לכל בני ישראל לאכול ולשתות לשם שמים.

ומעתה י"ל שעל דבר זה ישאלו בני ישראל מה נאכל בשנה השביעית, היינו איך יוכלו לאכול בקדושה בשנת השמיטה, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וממילא לא יפרישו תרומות ומעשרות, ולא תהא להם השפעת הקדושה מאכילת הכהנים, ולזה הצטו הקצ"ה וזויתו את צרכתי לכם, שישפיע להם מן השמים בשנה השביעית צרכה מיוחדת והשפעת קדושה לאכול ולשתות צהילולים קודש לה'.

*

*

חלילה יפול מן הצטחון לחשוב מה יאכל הוא עושה פגם חלילה בהשפט ואטרחו כלפי שמים לזוית מחדש, וזהו וכי תאמרו פי' כאשר תאמרו כך, אז תטריחו אותי וזויתו, אלף לא תחנהגו כך ותצטחו צה' בכל לצצכם, ואז חלך השפט צלי הפסק כלל תמיד לא יחסר כל צה, עכ"ד.

וע"פ פי זה יתפרש מאמר הכתוב להנחיל"ל אורכי יש ואורוהיהם אמלא, כי אורכי ה' הצועחים צו בכל עת, הקצ"ה מנחיל להם צרכה מרובה למלא אסמיהם שצט כנחלה הזו שאין לה הפסק עולמית (ראש השנה יצ:), כי לערות השפט משפיעים לצועחים צה' צלי הפסק כלל. ולזה דרש צוהר חדש להנחיל אורכי יש ואורוהיהם אמלא, יש דא רזא דשמיטה ויוצב, כי צמלות שמיטה ויוצב מלמדנו הכתוב דבר זה שאם יהיה האדם שלם בצצחוננו צה' אזי לא יחסר לו מזון לעולם ועד, ויושפט אליו שפט רצ צלי הפסק.

והנה השנת קודש הוא יסוד הצמונה צה', וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל (פ' יתרו) בפסוק זכור את יום השבת לקדשו, אחר שזוה שנאמין צס המיוחד יתצרך שהוא הנמלא, הוא הצורה, הוא המצין והיכול, ושנייחד הצמונה צכל אלה והכבוד לו לצדו, אזה שנעשה צזה סימן וזכרון תמיד להודיע שהוא צרה הכל, והיא מצות השבת שהיא זכר למעשה צראשית, עכ"ל. וזה שדרש רש"י"ל ושבתה הארץ שבת לה', לשם ה' כשם שנאמר צצבת צראשית, היינו שהכתוב מלמדנו צפרשת שמיטה להתחזק בצצחון וצמונה צהשי"ת, ושלא תעלה צמחשצחיו ספק כל דבו צצמונת אומן לשאול מה נאכל בשנה השביעית, וצמונה כלזו הוא שורש מצות שבת צראשית להאמין צצמונה שלימה שהצורה ית"ש צרה את העולם כולו יש מאין, והשגחתו פרוכה על כל צחי עולם לעולמי עד.

כ"ה
מין
לקח
סוף
שנה
מלא
צכל

זעון
יהם
(יש)

לשם
צית

דשה
הוא
קדק
לשון
צמה
רה,
ומר
שום
כי
רות
שלא
ואין
הזן
אשר
ואז
שפט
ורכ
חובו
אשר

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך, אל תקח מאתו נשך ותרצית וגו', אני ה' אלהיכם אשר הולאתי אתכם מארץ מצרים. וכבר דקדקו חז"ל (צבא מליעא כא:) יליאת מצרים דכתב רחמנא צרצית למה לי. גם צ"ל למה לוותה תורה איסור רצית בפרשת וכי ימוך אחיך, והלא איסור זה שייך בכל ישראל כעשיר כרש.

ויבואר על פי מה שכתב בנועם אלימלך בפרשה זו לפרש הכתוב אל תקח מאתו נשך ותרצית, פי' כשתעשה חיוב דבר טוב לא תרצה ליקח מאת הש"ת רווחים עבור מעשיך הטובים שיצא לך חיוב פניה או גיאות חלילה, וזהו תחשב כאילו אתה נושך כציכול להבורא שיש לו לער גדול מזה, ותועבת ה' כל גבה לב (משלי עז ה), אלא אדרבה יהיה כל כוונתך לשם שמים וזה יקובל לראון לפני בוראינו, ועל ידי זה תזכה לגאולה צמורה צימיו, וזו היא אני ה' אלהיכם למה לכם ארץ כנען להיות לכם לאלהים, עכ"ל ק.

וביותר צריך הכתוב לזרז כאשר נתברך האדם מאת הש"ת בעושר ונכסים, ויש צידו לעזור ולסייע לזולתו להחיות לב נדכאים, שלא תעלה על דעתו מחשבת התנשאות כלל, אלא ידע בנפשו כי הוא וכל אשר לו תלויים בעוצו וחסדו

של הקב"ה, וכמאמרם (אבות פ"ג מ"ז) תן לו משלו שאתה ושלך שלו. והעלה לזה הוא לזכור תמיד זכירת יליאת מצרים, שהולאתו הקב"ה משם להיות לו לעבדים, וכל מה שקנה עבד קנה רבו, וממילא חין העושר והנכסים שלו אלא של הקב"ה, וזהו ינצל מן הגיחות, וכן מפורש בכתובים (דברים ח יב) פן תאכל ושבעת וגו' וכסף וזהב ירצה לך וכל אשר לך ירצה, ורם לבצך ושכחת את ה' אלהיך המוליךך מארץ מצרים מצית עבדים, ואמרת לבצך כוחי ועולם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל.

וזוה שאמר הכתוב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, אכן מטבע העשיר שבשעה שעוזר לעניים מרכשו וממונו אזי עלול לבוא לידי התנשאות, ולזה בא הכתוב והזהיר דאף שחזכה להיות לעזר וסעד לאחיך לענייך, מכל מקום אל תקח מאתו נשך ותרצית, פי' שלא תעלה על דעתך מחשבת התנשאות חלילה אשר צוה נחשב כאילו אתה נושך כציכול להבורא צ"ה, והעלה היעולה להנצל מרשת הגאולה הוא זכירת יליאת מצרים, ולזה גמר אומר אני ה' אלהיכם אשר הולאתי אתכם מארץ מצרים, ועל ידי זכירת זו ינצל האדם ממתשבות גאווה והתנשאות.

מחשבתך: דכלהו
 עובדין דאלהא לאלון
 דמשפתמין ליה ורשע
 ליומא בישא
 המרחקתיה דאלהא כל
 דדם בלביה מן בישא
 לא נדפי: ופטיבותא
 וקושא מתכפר

מחשבתך: דכלהו
 עובדין דאלהא לאלון
 דמשפתמין ליה ורשע
 ליומא בישא
 המרחקתיה דאלהא כל
 דדם בלביה מן בישא
 לא נדפי: ופטיבותא
 וקושא מתכפר

סודחנא ודחלתיה דאלהא מסמי מן בישא: ופר אתרעי אלהא בארחתיה דגברא אף
 לבעלי דבבו נשלים ליה: חטב קליל בצדקתא מן סגיא דעללתא דלא בדינא:

רש"י

(ד) כל פעל ה' למענהו. הכל עשה צעל קילוסו, כמו ענו לה' בתודה (מהללס קמו ז). דבר אחר, להעיד עליו, כלומר פעלו מעיד עליו על גזרותיו. שניהם נאגדת מהללס: וגם רשע. עשה

מצודת דוד

(ד) כל ברא ה' למען קילוסו, וגם טובת הרשע וכה הזרוע שנתן בו, הוא להיות מוכן לרצועת מרדות

ביום בוא הרעה להיות שבט אפו, ואם כן גם זה הוא למענהו: (ה) יד ליד, מידו של מקום יבוא הגמול ליד המחוייב ולא ינקה ממנה, כי לא תשוב ריקם: (ו) בחמד. בעבור החמד והאמת אשר יעשה האדם יכופר העון, ובלבד כשהוא סר מרע בעבור יראת ה' לא מיראת הבריות: (ז) ברצות. כאשר ירצה ה' דרכי האיש בהיותם ישרים אז גם אויביו ישרים עמו, ומכל שכן שלא יתעוררו עליו אויבים חדשים: (ח) טוב. יותר טוב הון מעט הכא בצדק וביושר, מהרבה חכואות הנאספים בלא משפט כי אם בגזל ובעושק:

אבן עזרא

(ה) יד ליד. יד השם בעבור יד הרשע, כלומר יד השם תשחיתו בעבור ידו שתעשוק, על כן לא יהי נקי כי יקבל שכרו: (ו) סוד. היראה גורת שיסור

רבנו יונה

מעשיך ויכוננו מחשבותיך. ככל מחשבה שתחשוב על מעשיך ותקון ענייך שים לבך שאין בידך זולתי המחשבה, ולא תוכל להגיע לפועל, וגול את הפועל לה', כענין השלך על ה' יהבך (תהללס נה כט), ובכך יכוננו מחשבותיך, שיגיעו אל הפועל, וגם תצלה לחשוב הנכון להגיע אל הפועל: דן כל פעל ה' למענהו. בא בפתח במקום שבא. וכן זבח וצלמונע בקרקע (שופטים ח). והענין שברא את האדם לעבודו. את הכל ברא לכבודו, וכמו שנאמר כל הנקרא בשמי וגו' (ישעיה מג ז): וגם רשע ליום רע. גם הרשע שאינו עובד את ה' יתברך ומבקש להשבית הכוונה בכריאתו הלא נכון הוא ליום רעה. נמצא שגם בכריאתו יגלה כבוד השם, כמו שנאמר (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם בין צדיק וגוי. ואמרו ז"ל כשהקב"ה עושה דין ברשעים מתעלה ומתקדש שמו, שנאמר

מצודת ציון

(ז) ישרים. מלשון שלום:

מחשבתך: דכלהו
 עובדין דאלהא לאלון
 דמשפתמין ליה ורשע
 ליומא בישא
 המרחקתיה דאלהא כל
 דדם בלביה מן בישא
 לא נדפי: ופטיבותא
 וקושא מתכפר

והתגדלתי והתקדשתי וגו' (יחזקאל לה כג), ונאמר הנה עבדי יאכלו וגו' (ישעיה סה יג): הן תועבת ה' כל גבה לב יד ליד לא ינקה. יד ליד, חלק לחלק, והענין במדה למדה, בעת שישלם ה' יתברך על מעשה בני אדם וידו תחלק להם בקו, ולא ינקה בעל הגאווה: ו בחמד ואמת יכפר עון וביראת ה' סור מרע. אין כפרת עון בלתי תשובה. והנה גם אחרי שובו מרעתו צריך לשית עצות בנפשו שיתכפר עונו כפרה שלמה. ואם אמנם כל תשובה מועלת להציל מאבדן הנפש, אך לפי דרכי התשובה יתרצה הבורא יתברך ויתעלה לקרבו, ולתת חלק לנפשו בנעימים בעולם הבא ולמחות פשעיו, ונקה האיש מעון כאלו לא חטא מיום הולדו, ונשארו צדקותיו בידו, ושכר מדותיו אתו. ויש תשובה תעדיף שכר מלבד מה שתמחה העון. עוד דרך שנית, בענין

העבודת העונש בעולם הזה כפרתו ויסורין ממרקין אותו ויסורין תולין ומיתה ממרקת, בעולם הזה תועיל תועלת עז מלבד מה שהקין קיימת לו שנאמר מתן בסתר יכפה אף ויכחם קה) אם יתכפר עון ויכחם יג יד, בזבח ומנחה אינו נ מתכפר ובמעשים טובים. וכאשר בחסד ואמת יכופר עון וגו': שוטיף בנפשו כשיעור יראת במעשים שקראוהו וחטא בהם, אשר בו. סוד מרע כמו קדים לו יראת ה', ובהגיע ה: שחטא בהם יסור מן החטא, כ פרק ובאותו מקום ובאותה א שאין שם חסרון ואכזר אחר ו

(ה) כל פעל ה' למענהו וגו'. רוח ככל יום, כשביל קונו. משום למענהו. (שבת כל מה שברא הקב"ה, לכבודו בו למענהו. (שקליב כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין מלבך והאור רעה מבושר. ואין ר כל פעל ה' למענהו, וגם רשע ל של בית אבטינס, לא רצו ללמד ורבן: בית אבטינס היו בקיאיין בנ ללמד. שלחו חכמים והביאו מוצרים, והיו יודעים לפטס כמותם עשן כמותן. אלא של הללו מתמר מפציע לכאן ולכאן. וכשמעו חכ שברא הקב"ה לכבודו בראו, שנא (יומא לה.)

כל פעל ה' למענהו. שנו רבו בשבת, מפשיטין את הפסח עד ה בנו של רבי יוחנן בן ברוקא. וד את כולו. אמר רבה בר בר חנא א' פעל ה' למענהו. והכא מאי למענו שלא יסדיח. רבה אמר: שלא יד כנבלה. ורבי ישמעאל האי כל מיבעי ליה שלא יוציא את האימו (שבת קטז):

כל פעל ה' למענהו. אלו בעל רעה, שאם אינו עושה תשובה (ילקו"ש). למענהו, לקילוסו, שנאמר: ענו לעדותו, שנאמר: לא תענה כרע מקלסין אותו. (מ